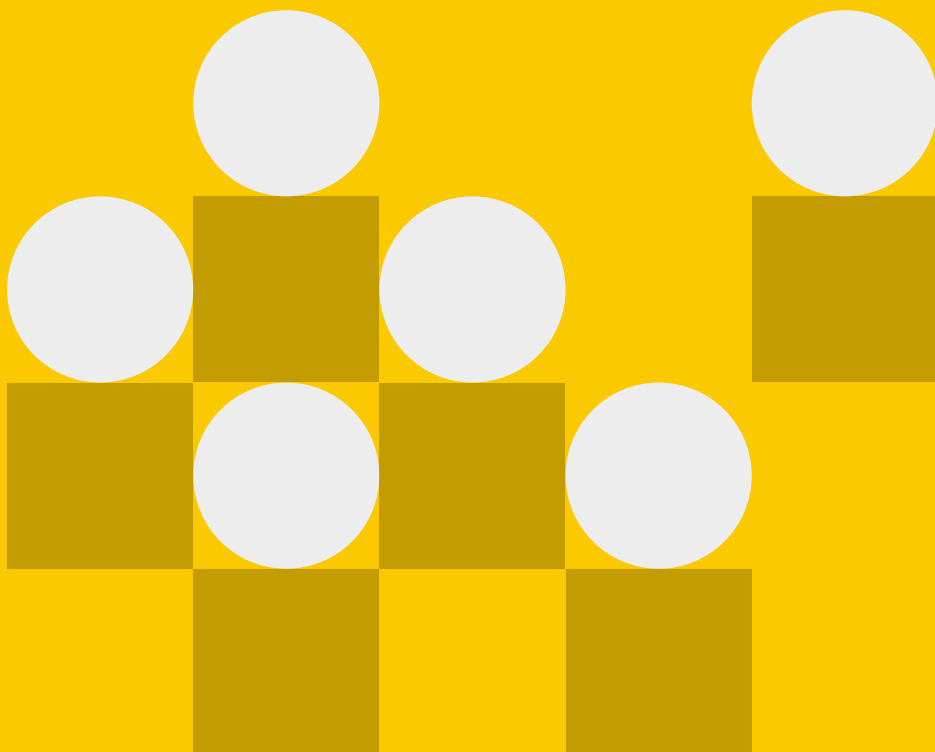

Ljudska prava u Hrvatskoj: Pregled stanja za 2018. godinu

Izdavač: Kuća ljudskih prava Zagreb
Selska cesta 112 a/c, 10000 Zagreb
www.kucaljudskihprava.hr

Za izdavača: Ivan Novosel
Uredništvo: Tina Đaković i Ivan Novosel

Istraživački tim: Tea Dabić, Klara Horvat,
Dženana Kalamujić, Sara Sharifi, Ivana Vejić

Lektura: Sara Sharifi
Korektura: Ivan Buljan
Dizajn i prijelom: Radnja.hr
Tisak: ACT Printlab d.o.o.
Naklada: 300
ISSN: 1848-8994

Zagreb, ožujak 2019.

**DESET
GODINA
KUĆE
LJUDSKIH
PRAVA**

Kuća ljudskih prava je Centar znanja u području zaštite i promicanja ljudskih prava u okviru Razvojne suradnje s Nacionalnom zakladom za razvoj civilnog društva.

Izdavanje ove publikacije omogućeno je financijskom podrškom Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Kuće ljudskih prava Zagreb i nužno ne izražava stajalište Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva.

Kuća ljudskih prava Zagreb je organizacija za ljudska prava osnovana 2008. godine kao mreža organizacija civilnog društva s ciljem zaštite i promicanja ljudskih prava i temeljnih sloboda. Vizija KLJP-a je izgradnja demokratskog, pluralističkog i inkluzivnog društva utemeljenog na vrijednostima zaštite ljudskih prava, vladavine prava, socijalne pravde i solidarnosti. Istraživanjem, monitoringom, javnim zagovaranjem i edukacijama, KLJP doprinosi zaštiti, promicanju, razvitku i unapređivanju ljudskih prava i temeljnih sloboda. Objavljivanjem godišnjih pregleda stanja ljudskih prava, tematskih izvještaja i podnesaka doprinosimo izradi kvalitetnijih zakona i javnih politika.

- 8 Lista kratica**
- 8 Uvod**
- 9 Metodologija**
- 11 Društveni, ekonomski i politički kontekst**
- 13 Međunarodni instrumenti, zakoni, javne politike i institucije**
- 15 Pravo na participaciju, branitelji ljudskih prava i civilno društvo**
- 15 Pravo na glasovanje
- 15 Sloboda izražavanja, sloboda okupljanja i pravo na mirni prosvjed
- 18 Participacija u javnom životu
- 19 Branitelji ljudskih prava
- 20 Sloboda udruživanja i poticajno okruženje za razvoj civilnog društva
- 22 Vjerska prava i slobode**
- 23 Medijske slobode**
- 26 Sigurnost i ljudska prava**
- 28 Pravosuđe i ljudska prava**
- 28 Procesna prava osumnjičenika i okrivljenika
- 30 Prava žrtava kaznenih djela
- 34 Maloljetničko sudovanje
- 36 Tranzicijska pravda i suočavanje s prošlošću**
- 38 Pravo na adekvatan životni standard**
- 39 Pravo na stanovanje
- 40 Pravo na zaštitu imovine
- 42 Financijsko kreditiranje
- 43 Prava radnika
- 44 Mladi na tržištu rada
- 45 Ljudska prava i okoliš**

- 47** **Obrazovanje i ljudska prava**
- 48** Predškolski odgoj i obrazovanje, osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje
- 49** Visokoškolsko obrazovanje
- 50** Građanski odgoj i obrazovanje i zdravstveni odgoj

- 51** **Zdravstvo i ljudska prava**
- 51** Pristup zdravstvu i primarna zdravstvena zaštita
- 53** Liječenje zloćudnih, rijetkih i autoimunih bolesti
- 54** Mentalno zdravlje

- 55** **RANJIVE SKUPINE**

- 55** **Prava žena**
- 55** Reproduktivna prava, trudnoća i majčinstvo
- 59** Rodno uvjetovano nasilje i nasilje u obitelji
- 61** Prava zatvorenica
- 61** Žene na tržištu rada
- 63** Žene u prostituciji

- 64** **Prava djece**
- 64** Sustav udomiteljstva i posvojenja
- 67** Nasilje nad djecom i njegova prevencija

- 68** **Prava osoba s invaliditetom**
- 68** Infrastrukturne prepreke i pristup uslugama
- 69** Prava osoba sa senzornim oštećenjima
- 70** Prava osoba s autizmom
- 71** Prava osoba s intelektualnim teškoćama

- 73** **Prava LGBTIQ+ osoba**

- 76** **Prava beskućnika**

- 78** **Prava izbjeglica**
- 78** Pristup pravu na međunarodnu zaštitu
- 79** Pristup teritoriju Hrvatske i ilegalna protjerivanja
- 80** Proces i aspekti integracije u društvo

- 83** **Prava nacionalnih manjina**
- 84** Romska nacionalna manjina
- 86** Srpska nacionalna manjina

Lista kratica

AZOO - Agencija za odgoj i obrazovanje

ESLJP - Europski sud za ljudska prava

EU - Europska unija

FINA - Financijska agencija

HRT - Hrvatska radiotelevizija

HZZO - Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje

MORH - Ministarstvo obrane Republike Hrvatske

MUP - Ministarstvo unutarnjih poslova

MZO - Ministarstvo znanosti i obrazovanja

RH - Republika Hrvatska

SOA - Sigurnosno-obavještajna agencija

SOR - Stručno osposobljavanje radnika

UN - Ujedinjeni narodi

UZOPNM - Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina

ZKP - Zakon o kaznenom postupku

Uvod

1.

Ljudska prava u Hrvatskoj: pregled stanja za 2018. godinu godišnji je izvještaj Kuće ljudskih prava Zagreb i organizacija civilnog društva posvećenih zaštiti i promicanju ljudskih prava u različitim područjima društvenog života. Ovaj opsežan i sustavan godišnji pregled za cilj ima pružiti uvid u kršenja, probleme, izazove i prijepore u području zaštite i promicanja ljudskih prava u 2018. godini.

2.

Izvještaj je nastao na temelju sustavnog cjelogodišnjeg praćenja i prikupljanja informacija od relevantnih dionika iz civilnog društva i akademske zajednice koji se bave ljudskim pravima. Iako opsežan, ovaj izvještaj ne obuhvaća sva kršenja i probleme ljudskih prava u 2018. godini.

3.

Izrazi korišteni u ovom izvještaju, bilo da su iskazani u muškom ili ženskom rodu, jednako se donose na sve osobe, izuzev dijelova izvještaja koji tematiziraju kršenja i probleme ljudskih prava žena.

4.

Ovim putem se posebno zahvaljujemo organizacijama civilnog društva i pojedincima koji su pomogli u izradi ovog izvještaja: Are You Syrious?, B.a.B.e., BLOK, BRID - Baza za radničku inicijativu i demokratizaciju, Budistički centar Zagreb, Centar za mirovne studije, Centar za građanske inicijative Poreč, Centar za žene žrtve rata - ROSA, CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje, Djeca prva, Documenta - centar za suočavanje s prošlošću, Dugine obitelji, Eko Zadar, Forum za slobodu odgoja, GONG, Greenpeace Hrvatska, H-alter-udruga za medijsku kulturu, Hrabri telefon, Hrvatski pravni centar, Hrvatski savez gluhoslijepih osoba Dodir, Hrvatska gorska služba spašavanja, Hrvatska odvjetnička komora, Hrvatsko novinarsko društvo, Inicijativa mladih za ljudska prava, Institut za društvena istraživanja, Institut za razvoj obrazovanja, Koalicija udruga u zdravstvu, Krijesnica, Mreža mladih Hrvatske, Pravo na grad, Pučko otvoreno učilište Korak po korak, Roditelji u akciji - RODA, Romsko nacionalno vijeće, Savez udruga Klubtura, Savez udruga za autizam Hrvatske, Sindikat novinara Hrvatske, Skribonauti, SOS Dječje selo Hrvatska, SOS Rijeka – centar za nenasilje i ljudska prava, Srpsko narodno vijeće, Trans Aid, U dobroj vjeri, Udruga Franak, Udruga Let, Udruga LORI, Udruga MoSt, Udruga sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mladež, Udruga za podršku žrtvama i svjedocima, Udruga za samozastupanje, Zagreb Pride, Zelena akcija, Ženska soba, te Diana Topčić-Rosenberg iz Adopte, doc. dr. sc. Zoran Burić i dr.sc. Lana Peto Kujundžić.

Metodologija

5.

Metodologija godišnjeg pregleda stanja ljudskih prava u Hrvatskoj utemeljena je na Univerzalnom indeksu ljudskih prava Ujedinjenih naroda. Indeks obuhvaća sve relevantne norme i standarde globalnog sustava zaštite ljudskih prava i prikladan je za istraživačke svrhe u gotovo svakom nacionalnom kontekstu. Područja koja navodi Univerzalni indeks ljudskih prava, a koja su zastupljena u ovom izvještaju, odabrana su s obzirom na specifični kontekst Hrvatske,

odnosno odabrana su ona područja društvenog života u kojima postoje konstantni prijevori kada je u pitanju ostvarivanje ljudskih prava.

6.

Istraživanje na temelju kojeg su formirani nalazi obuhvaćeni u ovom izvještaju sastoji se od dviju faza. Prva se faza odnosi na cjelogodišnji monitoring medija te sistematiziranja saznanja na kojima se u drugoj fazi istraživanja temeljio intervju proveden sa sugovornicima. Osim praćenja medija, sekundarni podaci prikupljeni su i praćenjem službenih objava, statistika i izvještaja državnih tijela i pravobraniteljstava, ali i pregledom izvješća i objava organizacija civilnog društva, kao i konzultiranjem relevantnih legislativnih dokumenata.

7.

Druga faza istraživanja odnosi se na provođenje polu-strukturiranih intervjua s organizacijama civilnog društva i znanstvenicima, a koji su utemeljeni na sistemaziranim saznanjima prikupljenim u prvoj fazi. Sugovornici su dali osvrt na prethodnu godinu i izdvojili najvažnije probleme na koje su nailazili u svome radu, a koji su povezani s mogućnosti ostvarivanja ljudskih prava iz pojedinog područja društvenog života.

8.

Kako bismo osigurali da su nalazi u istraživanju ispravno shvaćeni i interpretirani, provedena je verifikacija zaključaka. U izradi izvještaja Kuća ljudskih prava Zagreb vodi se načelom participativnosti: u istraživanju su zastupljene organizacije civilnog društva i članovi akademske zajednice koji su u svome radu posvećeni stvaranju tolerantnog, pravednog, inkluzivnog i otvorenog društva, što su ujedno vrijednosti koje dijeli i zastupa Kuća ljudskih prava Zagreb.

Društveni, ekonomski i politički kontekst

- 9.** Trend snažne društvene polarizacije na konzervativne i liberalne vrijednosti iz 2017. nastavljen je i u 2018. godini. Protivnici ratifikacije Istanbulske konvencije pokrenuli su građansku inicijativu za raspisivanje referenduma o "de-ratifikaciji" Konvencije. Javna kampanja koja je uslijedila iskrivljavala je stvarni značaj i namjenu konvencije, pogrešno je prezentirajući kao dokument kojim se Hrvatska odriče suverenosti i kako konvencija propagira tzv. rodnu ideologiju.
- 10.** Društvenoj polarizaciji je također doprinijela i druga referendumska inicijativa koja je prikupljala potpise za referendum kojim bi se parlamentarnim zastupnicima nacionalnih manjina onemogućilo ista prava koja imaju svi drugi zastupnici u Hrvatskom saboru, poput izuzimanja od glasovanja o povjerenju Vladi i državnom proračunu.
- 11.** Na društvenu polarizaciju i kvalitetu demokracije uvelike utječe i stanje u medijima, pritisci kojima su novinari izloženi zbog sudskih postupaka te dodatno urušavanje javne funkcije HRT-a.
- 12.** Iako je u 2018. godini usvojeno niz mjera koje imaju za cilj unaprijediti ekonomsku situaciju građana i zemlje, na socio-ekonomske prilike u Hrvatskoj i dalje su negativno utjecale velike nejednakosti između urbanih i ruralnih dijelova u kojim se bilježe veće stope nezaposlenosti i siromaštva. Oko 20 posto građana živi u riziku od siromaštva.
- 13.** Nejednakosti između urbanih i ruralnih krajeva najviše pogađaju ugrožene i marginalizirane društvene skupine. Pristup socijalnim uslugama, tržištu rada, zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju otežan je osobama s invaliditetom, ženama, djeci i mladima.

14.

I u 2018. godini su loše socio-ekonomske prilike imale negativan utjecaj na ostvarivanje, ali i razumijevanje ljudskih prava. Loše socio-ekonomske prilike predstavljaju olakotnu okolnost za jačanje onih društvenih skupina koje sustavno iskrivljuju i zloupotrebljavaju jezik i standarde ljudskih prava kako bi ograničile prava drugih i drugačijih te pozivaju na povratak tradicionalnim vrijednostima i zaštitu suvereniteta čime relativiziraju univerzalnost međunarodnih standarda za zaštitu ljudskih prava. Tako su i 2018. godine na udaru ovih negativnih društvenih tendencija bila prava marginaliziranih društvenih skupina, poput prava na reproduktivno i seksualno zdravlje žena, prava LGBTIQ osoba i prava nacionalnih manjina.

15.

Usprkos donošenju Zakona o zaštiti zviždača, ni u 2018. godini ljudska prava nisu bila visoko na listi prioriteta Vlade i Hrvatskog sabora. Nakon višegodišnjih kašnjenja, Hrvatska je i dalje bez temeljnih javnih politika zaštite i promocije ljudskih prava, poput Nacionalnog plana zaštite i promocije ljudskih prava, Nacionalne politike ravnopravnosti spolova i drugih javnih politika. Hrvatska je također propustila ratificirati važne međunarodne konvencije poput Europske socijalne povelje (revidirane) i UN-ove Konvencije o sprečavanju prisilnih nestanaka.

16.

Zbog niske razine političke motivacije i građanskih kompetencija, te zbog prisutnosti društvene delegitimacije i relativizacije ljudskih prava navedene socio-ekonomske i političke tendencije i u 2018. godini predstavljaju izazov za održivi demokratski razvoj hrvatskog društva temeljen na poštovanju, zaštiti i promociji ljudskih prava.

Međunarodni instrumenti, zakoni, javne politike i institucije

17.

Ni u 2018. godini Vlada nije učinila potrebne korake za ratifikaciju Međunarodne konvencije za zaštitu svih osoba od prisilnih nestanaka i Europske socijalne povelje (revidirane). Građani i dalje nemaju mogućnost obratiti se UN-ovom Odboru za eliminaciju rasne diskriminacije zbog nezainteresiranosti Vlade da prihvati čl. 14 Međunarodne konvencije o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije.

18.

Neaktivnost je nastavljena i u procesu pristupanja Fakultativnom protokolu Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i Međunarodnoj konvenciji za zaštitu prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji koje usprkos izraženoj namjeri, Vlada ni u 2018. godini nije parafirala.

19.

Iako je izrađeni nacrt skupnog periodičnog izvještaja o implementaciji Međunarodne konvencije o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije prezentiran na 8. sjednici Savjeta za razvoj civilnog društva, Vlada ga nije usvojila i dostavila UN-u. Također, nastavljeno je s višegodišnjim kašnjenjem izvršavanja obveze izvještavanja o provedbi Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima te Fakultativnog protokola Konvencije o pravima djeteta o trgovini djecom, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji.

20.

Iako Vlada ima obvezu međunarodne konvencije i s njima povezane dokumente učiniti dostupnima stručnoj i općoj javnosti, ni u 2018. godini nema napretka u prevođenju na hrvatski jezik preporuka i mišljenja UN-ovih odbora za ljudska prava i njihovoj diseminaciji nadležnim institucijama.

21.

Hrvatska je i 2018. godinu završila bez temeljne javne politike zaštite i promocije ljudskih prava. Iako je oformljena radna grupa za evaluaciju Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava koji je prestao važiti 2016. godine, i dalje nema značajnog napretka u procesu izrade novog programa ni vremenskog okvira za njegovu donošenje.

22.

Treću godinu za redom Hrvatska nema Nacionalnu politiku za ravnopravnost spolova. Iako je prošle godine objavljen javni poziv za imenovanje članova radne skupine za izradu nove politike, nije poznato je li ona započela s radom i tko su imenovani članovi. Vlada i Hrvatski sabor ignoriraju Nacionalne politike ravnopravnosti spolova, čime dodatno pridonose stvaranju nepovoljne društvene klime za žene u hrvatskom društvu.

23.

Istekom 2018. godine Hrvatska je ušla u posljednju godinu trogodišnjeg mandata u Vijeću za ljudska prava UN-a u. Hrvatska nije pokazala inicijativu te zauzela odlučniji stav u promoviranju ljudskih prava u ovom međuvladinom tijelu, a koja su od strateškog interesa za RH. I dalje izostaje uključivanje organizacija za ljudska prava iz Hrvatske u cjelokupni proces članstva, dok samo Vijeće i hrvatska uloga u njemu ostaju nevidljive hrvatskoj javnosti.

24.

Hrvatska je u 2018. godini predsjedala Odborom ministara Vijeća Europe, značajne institucije za zaštitu i promociju ljudskih prava u Europi. Slično mandatu u UN-ovom Vijeću, i ovdje je Hrvatska pokazala bezidejnost, izostanak inicijative i angažman na zaštiti i promociji ljudskih prava. Predsjedanje Odborom bilo je nevidljivo u domaćoj javnosti, a izostalo je uključivanje organizacija za ljudska prava u proces pripreme programa predsjedanja te u njegovu realizaciju.

Pravo na participaciju, branitelji ljudskih prava i civilno društvo

PRAVO NA GLASOVANJE

25.

Iako 2018. nije bila izborna godina, u kontekstu prava na glasovanje, narodne referendumske inicijative pokazale su sve manjkavosti Zakona o referendumu - mogućnost zlouporabe demokratskog instrumenta referendumu za zadiranje u ljudska prava manjinskih i društveno ugroženih skupina. Dodatno, dugotrajnost postupka provjere broja i vjerodostojnosti potpisa birača i zakonitosti postupka prikupljanja potpisa za raspisivanje državnog referenduma imalo je negativan utjecaj na pravo na glasovanje te zajedno ima destimulirajuće posljedice na buduće građanske inicijative.

26.

Postupak provjere prikupljenih potpisa dodatno je narušio pravnu sigurnost građana zbog onemogućavanja uvida u potpisne liste čija je autentičnost osporena. Problematične potpisne liste nisu bile dostupne za provjeru isključivo iz razloga zaštite osobnih podataka, čime je onemogućen cjelovit uvid u razloge osporavanja pojedinih potpisa.

SLOBODA IZRAŽAVANJA, SLOBODA OKUPLJANJA I PRAVO NA MIRNI PROSVJED

27.

Organizatorima javnih okupljanja nisu lako dostupne sve informacije koje bi na jasan i jednostavan način pružile praktične smjernice o cijelom postupku organizacije, prijave i provedbe okupljanja. Postupak prijave okupljanja nadležnim tijelima i ishođenja dozvola za korištenje javnog prostora obavlja se isključivo osobnim dolaskom organi-

zatora te ne postoji mogućnost online prijave ni prijave drugim sredstvima priopćavanja.

28.

Zabrinjavaju uočeni pokušaji nametanja obveza organizatorima za plaćanjem dodatnih naknada za usluge javnih vlasti vezanih uz upravljanje i regulaciju okupljanjem uslijed, primjerice, povećane potrebe angažmana policijskih djelatnika ili dugotrajnijeg zaustavljanja prometa. Kriteriji za izračun naknade nisu jasno definirani, kao ni okolnosti slučaja u kojima bi do naplaćivanja naknade moglo doći. Takve su prepreke u suprotnosti s pravom na slobodu javnog okupljanja koje treba biti podvrgnuto minimalnim, nužnim ograničenjima.

29.

I u 2018. godini na mogućnost ostvarivanja prava na slobodu okupljanja negativno utječu izražena komercijalizacija javnih prostora, ali i pokušaji usmjeravanja da se javna okupljanja prijavljuju kao komercijalne manifestacije.

30.

Zbog nedostatka jednostavno dostupnih informacija o ulozi tijela lokalnih vlasti u omogućavanju ostvarivanja slobode okupljanja te zbog postojanja mnogih tehničkih pravila i pojedinosti, tijekom organizacije okupljanja dolazi do niza poteškoća koje mogu obeshrabriti i odvratiti od upuštanja u organizaciju, pogotovo kada se radi o velikim okupljanjima koja se organiziraju u relativno kratkom vremenskom razdoblju.

31.

Posebno zabrinjava policijsko postupanje prilikom održavanja prosvjeda protiv otvaranja spomenika Franji Tuđmanu u prosincu 2018. godine u kojem je policija propustila zaštititi pravo Zorana Ercega na miran prosvjed i izražavanje mišljenja. Dodatno zabrinjava optužni prijedlog policije za remećenje javnog reda i mira kojim se od suda traži da g. Ercegu zabrani pristup spomeniku čime bi se onemogućilo njegovo demokratsko pravo na prosvjed na javnom mjestu koje on smatra najprikladnijim za izražavanje svoje kritike i političkog stava.

32.

Na slobodu izražavanja u Hrvatskoj u 2018. godini negativno djeluje pojavnost govora mržnje u javnom diskursu, pogovoto rasističkog govora mržnje usmjerenog protiv Srba, LGBT osoba i Roma, na što je upozorila Europska komisija protiv rasizma i netolerancije Vijeća Europe (ECRI) u izvješću za Hrvatsku objavljenom u svibnju¹.

33.

U kontekstu prava na slobodu umjetničkog stvaralaštva i izražavanja posebno zabrinjavaju slučajevi smjene ravnateljica osječkog Muzeja likovne umjetnosti, Jasminka Mesarić zbog izlaganja fotografija pod nazivom "Pičkin dim", otkazivanje festivala ojkača u Petrinji na kojem je trebalo nastupiti 13 sastava iz Srbije i Bosne i Hercegovine te prozivanje redatelja Olivera Frljića zbog sadržaja njegova rada te optuživanje da mrzi "sve i svakoga što ima veze s Hrvatskom kao državom" od strane tadašnje zagrebačke pročelnice za kulturu Ane Lederer.

34.

Na slobodu kulturnog stvaralaštva i izražavanja negativno utječe urušavanje sustava javnog financiranja kulture. Kulturnim radnicima sve je teže proizvoditi besplatan kulturni program te se kultura sve više komercijalizira i postaje dostupna samo onima građanima i građanakama koji si kulturni sadržaj mogu priuštiti.

35.

Sve oskudnija nacionalna sredstva za kulturu nastoje se nadomjestiti financiranjem projekata i programa u kulturi sredstvima iz Europskog socijalnog fonda. Osim što sve udruge i organizacije u kulturi nemaju dostatne administrativne i druge kapacitete za povlačenje novca iz ESF-a, takav način financiranja teško je održiv jer su natječaji predugo u najavi i ne postoji kalendar njihova raspisivanja te je nemoguće održivo i dugoročno planirati programe i aktivnosti.

1 ECRI Report on Croatia (fifth monitoring cycle), 2018, dostupno na: <https://rm.coe.int/fifth-report-on-croatia/16808b57be>

PARTICIPACIJA U JAVNOM ŽIVOTU

36.

Ni u 2018. godini nije dostignut standard trajanja od 30 dana za e-savjetovanja u procesima donošenja zakona, podzakonskih akata i drugih propisa. Prema podacima s platforme e-savjetovanja, prosječno javno savjetovanje u 2017. godini trajalo je 22 dana, a u 2018. godini su akti u prosjeku na javnom savjetovanju bili još kraće, 20 dana. Napredak je vidljiv u povećanom broju tijela javne vlasti koja su podnosila akte na javna savjetovanja, odnosno 42 različita tijela javne vlasti podnijela su akte na savjetovanje, u odnosu na ukupno 39 različitih tijela 2017. godine.

37.

Organizacije civilnog društva upozoravaju na otežanu komunikaciju s tijelima javne vlasti sudjelovanjem u radnim skupinama te u procesima javnih savjetovanja o prijedlozima zakona i javnih politika čime se onemogućuje puno ostvarivanje prava na građansku participaciju. Dodatno zabrinjava urušavanje međusektorske suradnje između organizacija koje se bave pravima izbjeglica i nadležnih institucija.

38.

Participacija građana u nedovoljnoj je mjeri zastupljena prilikom donošenja odluka o prostornom uređenju životne zajednice, a mogućnost sudjelovanja građana u radu mjesnih odbora i utjecanja na pitanja od interesa za lokalnu zajednicu nedovoljno je iskorištena. Javne rasprave često se oglašavaju na nedovoljno vidljivim mjestima, što rezultira time da građani u velikom broju slučajeva nisu upoznati s njihovim održavanjem čime se im onemogućava pravovremeno reagiranje i sudjelovanje u donošenju odluka o stvarima koje izravno utječu na njihovu kvalitetu života, zdravlje, dokolicu, pristup uslugama.

39.

Uvođenje novih odredbi za zaštitu osobnih podataka u praksi ima tendenciju negativnog utjecaja na ostvarivanje prava na pristup informacijama gdje se u nekim slučajevima nesrazmjerno koriste za odbijanje ostvarivanja ovog prava. Također, zabilježeni su i slučajevi nejednakog postu-

panja državnih tijela - tijela iste razine različito odgovaraju na zahtjev za pristup informacijama, u smislu da jedno tijelo isti zahtjev odbije kao neosnovan, a drugo ga uvaži.

40.

Brojna tijela i dalje ignoriraju rješenja Povjerenika za informiranje i oglašuju se o Zakon o pravu na pristup informacijama. Provođenje Zakonom predviđenih sankcija nije učinkovito, uglavnom zbog proceduralnih prepreka i dugotrajnosti postupka pred prekršajnim sudovima. Tijekom četiri godine, prekršajni sudovi su u samo šest od 25 pokrenutih postupaka ekstremnog kršenja ZPPI-ja donijeli presude kojima se okrivljenici oglašavaju krivima. Ostale su uglavnom pale u zastaru ili su prijedlozi odbačeni zbog proceduralnih elemenata. Prekršajni zakon mijenjan je u prosincu 2018. godine, no pristup sankcioniranju tijela javne vlasti koja ne poštuju propise nije se promijenio.

41.

Vlada je u srpnju 2018. predložila Politiku otvorenih podataka, ali Akcijski plan za njezinu provedbu još uvijek ne postoji i nije objavljen ni u nacrtu. Istovremeno, Vlada je donijela Uredbu o troškovima ponovne uporabe informacija, a naplata za preuzimanje podataka u strojno čitljivom obliku stoji i u Prijedlogu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudskom registru, suprotno ZPPI-ju koji propisuje da svaki korisnik ima pravo na ponovnu uporabu informacija te članku 38. Ustava.

BRANITELJI LJUDSKIH PRAVA

42.

I prošle godine nastavljen je proces društve delegitimacije i diskreditiranja rada branitelja ljudskih prava i organizacija civilnog društva u javnosti, posebice od strane ultrakonзерватivnih i populističkih političara i njima bliskih medija.

43.

U 2018. godini branitelji ljudskih prava bili su izloženi verbalnim prijetnjama i zastrašivanjima. Posebno su na udaru bile organizacije koje se bave pravima izbjeglica koje se pokušavalo zastrašiti uništavanjem imovine i prostora za rad. Zabrinjava izostanak javne osude ovih pokušaja zastrašivanja i nasilja.

44.

U kontekstu rada branitelja ljudskih prava koji se bave pravima izbjeglica posebno zabrinjavaju pokušaji kriminalizacije širokim tumačenjem zakonskih propisa kojim ih se neosnovano dovodi u vezu s krijumčarenjem ljudi i drugim kriminalnim radnjama. Ovakve se optužbe tendenciozno prikazuju u medijima, čime se narušava reputacija organizacija civilnog društva i demotivira građane na volonterski angažman u pomoći izbjeglicama.

45.

Također, posebno zabrinjavaju i višesatna neobrazložena ispitivanja i zadržavanja branitelja ljudskih prava u policijskim postajama prilikom dopraćivanja tražitelja azila u postaje.

46.

Kontinuirani razlog za zabrinutost su pritisci i sudske tužbe privatnih investitora protiv branitelja ljudskih prava i organizacija koje se bave zaštitom okoliša zbog njihovih aktivnosti za zaštitu javnog interesa.

SLOBODA UDRUŽIVANJA I POTICAJNO OKRUŽENJE ZA RAZVOJ CIVILNOG DRUŠTVA

47.

Iako je izrada nove Nacionalne strategije stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva počela još 2016. godine, a javno savjetovanje okončano u rujnu 2017., nova Strategija nije usvojena ni u 2018. godini.

48.

I u 2018. godini zabilježeni su problemi u sustavu financiranja organizacija civilnog društva iz javnih izvora. Uočeni nedostaci odnose se na kašnjenja u raspisivanju natječaja za korištenje europskih fondova, prije svega Europskog socijalnog fonda. Negativan utjecaj na dinamiku korištenja sredstava EU-a ima nezadovoljavajuća koordinacija nadležnih institucija.

49.

Horizontalna suradnja između OCD-a i tijela javne vlasti u procesu programiranja bespovratnih sredstava nije na zadovoljavajućoj razini, što za posljedicu ima neusklađenost programa financiranja sa stvarnim društvenim potrebama.

50.

Funkcioniranje OCD-a opterećeno je sve većim administrativnim zahtjevima, što im oduzima velik dio ljudskih i financijskih resursa nauštrb kvalitetnog osmišljavanja i provođenja programskih aktivnosti. Sufinanciranja projekata iz Europskih fondova iz nacionalnih javnih izvora nije adekvatno programirano, što je česti razlog odustanka organizacija od prijavljivanja na navedene natječaje.

51.

Kratkoročni oblici financiranja projekata OCD-a negativno utječu na rad organizacija za ljudska prava koje se bave dugoročnim zagovaračkim i watchdog aktivnostima.

52.

Organizacije koje pružaju socijalne usluge u zajednici imaju problema u osiguranju održivosti pružanja tih usluga svojim korisnicima zbog nepostojanja sustavnog financiranja. Projektno financiranje i kašnjenje natječaja izravno utječe na veliku fluktuaciju profesionalnog kadra, a samim time ima negativan utjecaj na održivost programa podrške.

53.

Ni u 2018. godini nisu napravljeni koraci za staranje političajnog administrativnog i poreznog okruženja, niti donesene javne politike za razvoj privatne i poduzetničke filantropije za potporu programima organizacija civilnog društva koje štite i promiču ljudska prava.

Vjerska prava i slobode

54.

Neravnopravan položaj vjerskih zajednica u Hrvatskoj kontinuiran je problem koji nije riješen ni u 2018. godini. Manjinske vjerske zajednice koje do 2002. godine nisu bile osnovane ili registrirane, ne mogu se po Zakonu o pravnom položaju vjerskih zajednica registrirati ako prvo nisu bile registrirane kao vjerske udruge i ako ne djeluju najmanje pet godina. Time su posebno pogođene i diskriminirane manjinske vjerske zajednice, posebice one koje nisu nastale na judeo-kršćanskoj tradiciji.

55.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja ni u 2018. godini nije sustavno riješilo alternativnu nastavu za učenike osnovnih škola koji ne pohađaju nastavu vjeronauka. Rješenja se razlikuju od škole do škole s učestalom praksom "rupe u rasporedu" za djecu koja ne pohađaju vjeronauk. Nepostojanje organizirane alternative nastavi vjeronauka u osnovnim školama izravno diskriminira djecu i roditelje koji ne pripadaju većinskoj, katoličkoj vjerskoj zajednici.

56.

Ni u 2018. godini nije napravljen nikakav napredak u medijskoj degetoizaciji manjinskih vjerskih zajednica u programu HRT-a. Ove su vjerske zajednice zastupljene u tek dva neatraktivna televizijska termina, dok su nezastupljene u ostalim programskim sadržajima, posebice informativnom. HRT time nastavlja praksu koja izravno krši dužnost o poticanju pluralizma.

Medijske slobode

57.

Ni u 2018. godini nije izrađena medijska strategija, čija izrada stagnira još od kraja 2015. godine. Usprkos nepostojanju jasnih ciljeva razvitka i demokratizacije medijskog prostora u Hrvatskoj, Ministarstvo kulture započelo je s procesom izmjena i dopuna Zakona o elektroničkim medijima. U tim okolnostima, posebno zabrinjava najavljena revizija paketa medijskih zakona.

58.

Iako se na ljestvici slobode medija Reportera bez granica² našla na 69. od ukupno 180 mjesta, što predstavlja rast za pet mjesta u odnosu na 2017., Hrvatska je i dalje u padu u odnosu na 2016., 2015., 2014. i 2013. godinu. Razlozi su sve aktivnije uplitanje vlasti u rad medija, učestale tužbe za klevetu, uvredu i sramoćenje te napadi i zastrašivanja novinara, pogotovo onih koji istražuju kontroverzne teme poput ratnih zločina, organiziranog kriminala ili korupcije.

59.

U izvještaju o stanju medijskih sloboda³, Međunarodna misija organizacija za zaštitu medijskih sloboda iz siječnja 2018. godine ustvrdila je da je HRT-ov program, osim političkog pritiska, izložen i direktnom utjecaju raznih interesnih grupa. Politizacija novinarskog i uredničkog rada pokazuje da postoji temeljno nerazumijevanje uloge HRT-a kao javnog medijskog servisa u pluralističkom demokratskom društvu. I dalje ostaje problem izloženosti programa javnog servisa političkom utjecaju zbog načina izbora ravnatelja HRT koji se vrši običnom parlamentarnom većinom.

60.

Stranica safejournalists⁴ u 2018. godini zabilježila je sedam prijavljenih napada, prijetnji i prijetnji smrću i teškim tjelesnim ozljedama novinarima. Posebno zabrinjava trend

2 Reporters Without Borders, 2018 World Press Freedom Index, dostupno na: <https://rsf.org/en/croatia>

3 Joint International Mission (JIM), Press freedom in Croatia: Hate speech and Hope for Change, 2018, dostupno na: <http://seemo.org/assets/pdf/Croatia-Report-final%203152018.pdf>

4 <http://safejournalists.net/hr/homepage/>

smanjivanja prijava napada na novinare zbog neefikasnosti policijskih istraga i neotkrivanja počinitelja. Dodatno, zabrinjavaju online prijetnje novinarima koje, zbog toga što su upućene sa inozmenih servera, policija često ni ne istražuje.

61.

Razlog za zabrinutost su i prijetnje i zastrašivanje istraživačkih novinara od strane nositelja javne vlasti. Posebno zabrinjavaju fizički napadi na novinare Hrvoja Bajlu, koji je zadobio teške tjelesne ozljede, te Vojislava Mazzocca, kada je policija svjedočila napadu, a nije poduzela potrebne radnje da ga zaštiti.

62.

Tužbe za uvrede, klevete i javno sramoćenje i u 2018. godini imale su izrazito negativan utjecaj na slobodu govora i medija. Sudska praksa potvrđuje da se ove tužbe često zloupotrebljavaju kao instrument eliminacije kritike i zastrašivanje novinara, što kao posljedicu ima cenzuru, autocenzuru i ugrožavanje slobode medija. Frapantna je brojka da se protiv 90 hrvatskih medija i njihovih novinara trenutno vodi najmanje 1163 sudska postupka.

63.

U studenom 2018. godine, Europski sud za ljudska prava u slučaju Narodni list protiv Hrvatske utvrdio je da preveliki i nesrazmjerni iznosi odšteta za uvrede, klevete i javno sramoćenje imaju negativan utjecaj na javnu raspravu u stvarima od društvenog interesa. U ovom slučaju Hrvatska je povrijedila pravo na slobodu izražavanja iz članka 10. Europske konvencija za zaštitu ljudskih prava.

64.

Posebno zabrinjavaju tužbe protiv novinara, medija i bivših zaposlenika HRT-a zbog povrede ugleda i časti u kojima HRT traži visoke iznose odštete, do čak 250.000 kuna. HRT je zbog kritičkog pisanja o svom radu pokrenuo 36 tužbi protiv vlastitih i drugih novinara, medija i HND-a, uz zbirni iznos odštetnih zahtijeva veći od dva milijuna kuna.

65.

Dodatno zabrinjavaju HRT-ove tužbe protiv svojih novinara, a koji su ujedno i dužnosnici Hrvatskog novinarskog društva - Hrvoja Zovka i predsjednice ogranka te novinarske organizacije na javnoj radioteleviziji Sanje Mikleušević

Pavić. HRT u tužbama traži ukupno 500.000 kuna za naknadu štete zbog javnih istupa i kritika rada HRT-a, čime se također vrši pritisak na slobodu udruživanja novinara i na njihovo strukovno udruženje.

66.

Posebno zabrinjavaju tužbe i presude u kojima mediji i novinari bivaju tuženi zbog prenošenja informacija koje su u interesu javnosti - poput izjava političara, dužnosnika i javnih osoba. Zabrinjava i činjenica da tužbe protiv novinara i medija podižu visoki državni dužnosnici, saborski zastupnici i članovi njihovih obitelji, suci, institucije te time dodatno vrše pritisak na kritičko i istraživačko novinarstvo.

67.

Dodatno, nizu zabrinjavajućih trendova treba pridodati i nepravomoćnu presudu satiričnom televizijskom izdanju NewsBara u kojoj je sud restriktivno utvrdio da satira isključivo podrazumijeva ismijavanje konkretnih i postojećih društvenih anomalija, čime se satirično izražavanje ograničava na humoristično komentiranje.

68.

Rad neprofitnih medija otežan je te je njihova egzistencija ugrožena zbog inercije Ministarstva kulture koje ni u 2018. godini nije raspisalo natječaj za korištenje fonda za medije zajednice u sklopu Europskog socijalnog fonda. Time su neprofitni mediji dovedeni u nezavidnu financijsku situaciju zbog čega su prisiljeni smanjiti obujam svog djelovanja ili se ugasiti.

69.

Ni u 2018. godini nije se pristupilo rješavanju problema regulacije medija. I dalje nema regulatora tiskanih medija. Vijeće za elektroničke medije treba modernizirati jer se trenutna regulacija pokazala neefikasnom, a postojeće ovlasti VEM-a svode se na privremeno oduzimanje koncesija. Jačanje uloge regulatora posebno je važno u suzbijanju govora mržnje i diskriminatornog govora. Tako je VEM prošle godine razmatrao 36 predmeta o kršenju članka 12. stavka 2 Zakona o elektroničkim medijima, a postupao samo u jednom predmetu. Nakon odluke o zabrani emitiranja programa za šest lokalnih televizija koje su prenijele spornu emisiju "Bujica" zbog govora mržnje prema migrantima, članovi VEM-a dobili su pisma u kojima im se prijete smrću.

Sigurnost i ljudska prava

70.

Premda je tijekom 2018. godine Hrvatski sabor izabrao članove Vijeća za građanski nadzor sigurnosno-obavještajnih agencija, sustav građanskog nadzora nad sigurnosno-represivnim aparatom u Hrvatskoj i dalje nije potpun jer već treću godinu zaredom Vijeće za građanski nadzor nad primjenom pojedinih policijskih ovlasti nije konstituirano, kao ni Povjerenstvo za rad po pritužbama na nezakonito postupanje policije.

71.

Ni tri godine nakon podnošenja zahtjeva, Ustavni sud nije dao ocjenu ustavnosti izmjena Zakona o obrani kojima je omogućena asistencija vojske policiji u zaštiti granica RH.

72.

Godinu 2018. obilježila je reforma sustava civilne zaštite pripajanjem DUZS-a MUP-u, čije su posljedice neizvjesne. Postoji bojazan da će daljnja centralizacija dovesti u pitanje responzivnost sustava civilne zaštite jer piramidalno ustrojen sustav civilne zaštite često dovodi do situacije u kojoj teret zaštite padne na oružane snage, odnosno aktiviranje vojske na terenu. Dodatne izazove predstavljaju nedovoljna umreženost sustava te problemi vezani uz poslovanje poput velikog obima birokratskih poslova koji iziskuje korištenje značajnih financijskih i vremenskih resursa, čak i kod volonterskih organizacija, poput HGSS-a koji je zbog zakonskih obveza opterećen nesrazmjernim birokratskim zahtjevima.

73.

I u 2018. godini nije riješen problem nepostojanja helikopterske službe za potrebe Search and Rescue i hitne medicinske helikopterske službe. Naime, HGSS se u svom radu oslanja na podršku hrvatskog ratnog zrakoplovstva, dok MUP i MORH daju podršku Zavodu za hitnu medicinu odnosno Ministarstvu zdravstva. Zbog ograničene dostupnosti helikoptera i raspoloživih posada reakcije ponekad nisu pravovremene, što može dovesti do težih ozljeda ili čak i smrtnih posljedica.

74.

U 2018. godini zabilježeni su pomaci u koordinaciji vatrogasne službe osnivanjem centralnog zapovjedništva u Divuljama te provođenjem vježbi. Iako se kao glavni problem u sustavu gašenja požara često navodi nedostatak resursa i opreme, sustavan problem predstavlja nečišćenje puteva, raskrčavanje šuma i održavanje zapuštenih zemljišta zbog kojih dolazi do većih požara ili je otežano kontroliranje požarišta.

75.

U Hrvatskoj je još uvijek 351 četvorni kilometar minski sumnjivih područja u osam županija i 54 jedinice lokalne samouprave. Iako je u 2018. godini zabilježen napredak u procesu razminiravanja, 31 tisuća mina i dalje predstavlja veliki sigurnosni problem.

Pravosuđe i ljudska prava

76.

U 2018. godini nisu učinjeni koraci u reformi izbora sudaca i državnih odvjetnika koje je u nadležnosti Državnog sudbenog vijeća i Državnog odvjetničkog vijeća u čijem su sastavu i zastupnici Hrvatskog sabora, čime zakonodavna vlast direktno utječe na izbor sudaca i državnih odvjetnika.

77.

Povrede prava na pošteno suđenje čine najveći broj presuda protiv Hrvatske za kršenje Europske konvencije o ljudskim pravima, uključujući i prava na suđenje u razumnom roku, čak 52 posto. U 2018. godini, ESLJP je donio 24 presude od čega je u četiri utvrđeno da je država povrijedila pravo na pošteno suđenje te u istom broju i pravo na privatni i obiteljski život, u tri presude pravo na vlasništvo, u dvije pravo na slobodu izražavanja te u jednoj pravo na učinkovitu istragu i povredu zabrane prisilnog rada.

PROCESNA PRAVA OSUMNJIČENIKA I OKRIVLJENIKA

78.

Hrvatsko kazneno pravosuđe tijekom 2018. godine prolazilo je proces prilagodbe standardima kaznenog prava EU-a, i to transponiranjem direktiva kojima se prava obrane u kaznenom postupku prenose u nacionalni pravni poređak. Ovime su se na normativnoj razini unaprijedila prava osumnjičenika i okrivljenika, prije svega zbog davanja dokazne snage policijskom ispitivanju. Da bi se policijsko ispitivanje moglo koristiti kao dokaz u kaznenom postupku ono mora biti provedeno na zakonit način uz poštovanje svih procesnih prava osumnjičenika. Iskustva iz prakse u 2018. godini pokazuju kako policija na zakonit način provodi navedena ispitivanja.

79.

Osumnjičenici i uhićenici koji nemaju dostatna sredstva za podmirenje troškova branitelja u slučajevima kada obra-

na zakonski nije obvezna nisu u mogućnosti konzumirati pravo na obranu na teret proračunskih sredstava prilikom policijskog ispitivanja. Naime, prema trenutnom zakonskom rješenju, branitelj se takvom osumnjičeniku može imenovati tek nakon donošenja rješenja o provođenju istrage, odnosno nakon podizanje optužnice. Drugim riječima, ne može mu se imenovati branitelj tijekom policijskog ispitivanja jer formalno kazneni postupak nije započeo. Iako osumnjičenik ima pravo na branitelja u najranijoj fazi postupka, u stvarnosti je takva mogućnost predviđena samo za privilegirane osumnjičenike koji imaju financijska sredstva da istog i plate. Takav zakonski okvir dovodi do diskriminacije građana lošijeg imovinskog stanja i nejednakosti građana pred zakonom, što posljedično dovodi do povrede prava na pristup sudu.

80.

U 2018. godini nije bilo značajnih promjena u primjeni načela razmjernosti kod određivanja istražnog zatvora. Suci i dalje u dovoljnoj mjeri ne propituju opravdanost izricanja krajnje mjere istražnog zatvora kada se osiguranje prisutnosti okrivljenika može postići drugim blažim mjerama.

81.

Iako je posljednjih godina stanje u zatvorskom sustavu generalno poboljšano, što je rezultat i značajnog smanjenja zatvorske populacije (kako zbog promjena u Kaznenom zakonu zbog iznimnosti izricanja kratkotrajnih kazni zatvora, tako i zbog promjena u ZKP-u propisivanjem ograničenja trajanja istražnog zatvora, proširene uporabe jamstva, uspostavljanja sustava probacije i slično), problem i dalje predstavlja manjak smještajnog kapaciteta u pojedinim zatvorskim ustanovama.

82.

Dodatno, pristup zatvorenika primarnoj zdravstvenoj zaštiti i dalje nije adekvatan i pravovremen. Zatvorske ustanove uglavnom nemaju dovoljan broj kadrova medicinske struke, dok Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju ne omogućuje sklapanje ugovora o pružanju zdravstvene zaštite između liječničkih ordinacija i ustanova zatvorskog sustava.

PRAVA ŽRTAVA KAZNENIH DJELA

83.

Iako su prava žrtava izmjenama ZKP-a u 2017. godini deklaratorno i normativno proširena, i dalje je zamijećen određen broj prava koja žrtva može ostvariti tek na njen zahtjev. Također, nije propisano kome se podnosi takav zahtjev, u kojem roku i obliku. Također, nisu propisane sankcije pravosudnim tijelima za neobrazloženo odbijanje takvih zahtjeva, niti žrtve imaju mogućnost ulaganja bilo kakvog pravnog lijeka u slučaju neodobravanja zahtjevu.

84.

Najveća promjena u 2018. godini u kaznenom postupku je donošenje Pravilnika o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve. Uvođenjem pojedinačne procjene, uz već prepoznate ranjive kategorije žrtava kao što su djeca, žrtve kaznenog djela protiv spolne slobode i žrtve trgovanja ljudima, uvrštene su i žrtve u odnosu na koje su utvrđene posebne mjere zaštite. Posebne mjere zaštite utvrđuju se u odnosu na stvarne potrebe žrtve kao što su poseban način ispitivanja, uporaba komunikacijskih tehnologija radi izbjegavanja vizualnog kontakta s počiniteljem, isključenje javnosti s rasprave, ispitivanje od strane osobe istog spola te, ako je to moguće da u slučaju ponovnog ispitivanja, ispitivanje provodi ista osoba, pratnju osobe od povjerenja, zaštitu tajnosti osobnih podataka.

85.

Iako uvođenje pojedinačne procjene predstavlja značajan pomak u zaštiti prava žrtava, prije svega u pristupu sudu te svjedočenju na sudu, važno je napomenuti da Pravilnikom nije propisana obveza tijela koja provode pojedinačnu procjenu (policija, državno odvjetništvo i sud) na posebne edukacije kako bi se dodatno specijalizirali i senzibilizirali za pravilan pristup žrtvama.

86.

U praksi nadležna tijela (državna odvjetništva, ali i poneki sudovi) ne prepoznaju pravo žrtve na pratnju osobe od povjerenja. Kada žrtva želi konzumirati navedeno pravo, često se događa da državno odvjetništvo ne dopušta pratnju zbog nedovoljnih prostornih kapaciteta ili nedostatka razumijevanja značaja osobe od povjerenja.

87.

Također, problemi u praksi javljaju se zbog nedovoljnog praćenja eventualne promjene okolnosti koje su bile utvrđene prvotnom procjenom, odnosno je li pružena zaštita i podrška odgovarajuća trenutnim potrebama žrtve, pogotovo u postupcima koji su dugotrajni.

88.

Na pojedinim sudovima iskustva su pokazala kako nadležna tijela ili nisu prepoznala potrebu žrtve za izbjegavanjem vizualnog kontakta s počiniteljem, ili žrtve nisu bile dovoljno informirane o postojanju takvog prava zbog čega nisu ni podnijele zahtjev, što je rezultiralo time da ispitivanje žrtve putem audio-video uređaja nije provedeno u nekim slučajevima kaznenih djela protiv spolne slobode i trgovanja ljudima.

89.

Zbog nedorečenosti zakonskog teksta i dalje se u praksi javljaju dvojbe oko profesionalnih kompetencija i uloge savjetnika za žrtve kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora veća od pet godina pod uvjetom da trpi teže posljedice kaznenog djela, za žrtve kaznenog djela protiv spolnih sloboda i u odnosu na koju su utvrđene posebne mjere zaštite. S obzirom na to da navedene žrtve imaju i pravo na opunomoćenika na teret proračunskih sredstava koji je odvjetnik, a u praksi se i savjetnikom najčešće imenuje odvjetnik, postavlja se opravdano pitanje koji je smisao savjetnika i koji je opseg usluga koji može pružiti žrtvi.

90.

Policija žrtvama daje i pisanu i usmenu pouku o njihovim pravima, ali takva pouka često zbog količine informacija i neprilagođenog jezika ostaje nerazumljiva i nejasna. Dok policija uz pouku o pravima žrtvama daje i informacije o institucionalnim i izvaninstitucionalnim oblicima podrške žrtvama, praksa pokazuje da državno odvjetništvo pruža daleko ograničenije informacije žrtvama, upućujući ih samo na sudske odjele za pomoć i podršku, a ne i na dostupnu podršku koju pružaju organizacije civilnog društva.

91.

Nedostatnost podrške i pomoći žrtvama i svjedocima i dalje predstavlja problem. Sustav podrške žrtvama kaznenih djela i prekršaja pružaju sudski odjeli na županijskim sudo-

vima (njih sedam), Služba za podršku žrtvama i svjedocima pri Ministarstvu pravosuđa te organizacije civilnog društva koje pomoć i podršku pružaju u mjestima gdje sudski odjeli nisu osnovani. Također, pojedini sudovi nemaju vlastite stručne suradnike, već koriste suradnike drugih sudova, što dovodi do nemogućnosti pružanja podrške kada su rasprave na različitim sudovima zakazane u isto vrijeme.

92.

Pomoć i podrška žrtvama i svjedocima u pravilu se pružaju prije te za vrijeme trajanja sudskog postupka, a i dalje ostaje neprepoznata potreba za pružanjem podrške nakon okončanja sudskog postupka.

93.

Iako su pomoć i podrška predviđeni za žrtve i kaznenih djela i prekršaja, nijedan prekršajni sud nema osnovan vlastiti odjel za pružanje pomoći i podrške žrtvama prekršaja.

94.

U 2018. godini stupio je na snagu novi Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji kojim je transponirana Direktiva 2012/29/EU. Standardi zaštite prava i interesa žrtve koje Direktiva jamči u kaznenom postupku u načelu jednako vrijede i za kazneni i prekršajni postupak. Međutim, žrtve u prekršajnom postupku ne ostvaruju ista prava koja imaju u kaznenom postupku. Imajući na umu kako se većina nasilja u bliskim odnosima u hrvatskom zakonodavstvu procesuiraju unutar prekršajnog postupka, neprepoznavanje potreba žrtva prekršajnog postupka dovodi do njihove diskriminacije i sekundarne viktimizacije.

95.

Pojedinačna procjena žrtava u prekršajnim postupcima nasilja u obitelji gotovo se i ne provodi, a žrtve se često ispituju u prisutnosti počinitelja. Također, žrtve su nedovoljno informirane o svojim pravima koja imaju u postupku, posebice na pravo da mogu tražiti ispitivanje putem audio-video uređaja. Žrtvama se u pravilu i dalje ne dostavljaju presude niti ih se informira o tijeku postupka u sklopu pisanog poziva.

96.

U praksi je i dalje sveprisutan problem ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva u kaznenim postupcima. Budući da je jedan od uvjeta za odlučivanje o imovinskopravnom za-

htjevu da se time znatno ne odugovlači kazneni postupak, sudovi često pod izlikom odugovlačenja postupka upućuju oštećenike u parnicu. Od žrtve se u takvim slučajevima očekuje pokretanje građanskog postupka, što dovodi do ponovne viktimizacije i traumatizacije te izlaganja dodatnim financijskim troškovima. Poznato je kako žrtve nemaju prava u građanskom postupku koja imaju u kaznenom postupku, pa bi se mogla zadesiti situacija da traumatiziramo žrtvu nakon što smo isto spriječili u kaznenom postupku.

97.

Procedure ostvarenja novčane naknade za počinjenu štetu žrtvama kaznenih djela iznimno su komplicirane i skupe, stoga je efikasno ostvarenje prava na novčanu naknadu otežano. Mnogobrojni nedostaci vežu se i uz funkcioniranje Odbora za novčane naknade žrtvama kaznenih djela, čiji rad nije reguliran posebnim poslovnikom i/ili pravilnikom. Taj se problem posebice očituje kod prekograničnih slučajeva novčanih naknada.

98.

Zbog nedorečenosti zakonskog teksta u pogledu prava na naknadu troškova zdravstvene zaštite, Odbor za novčane naknade žrtvama kaznenih djela priznaje samo naknade koje su pokrivena obveznim zdravstvenim osiguranjem. Velika većina žrtava ima potrebu tražiti dopunsko ili dodatno osiguranje zbog operacija i/ili duljeg boravka u bolnici zbog ozljeda uzrokovanih kaznenim djelom, za koje naknadu ne mogu ostvariti zbog iznimno restriktivnog tumačenja zakonske odredbe.

99.

Veliki broj zahtjeva za novčane naknade žrtvama kaznenih djela često je odbačen zbog nepotpune dokumentacije, zbog čega se žrtve upućuju na pokretanje upravnog spora. Umjesto pojednostavljenja procedure, od žrtve se traži pokretanje novih postupaka što dovodi do ponovljene viktimizacije i dodatnih financijskih opterećenja.

100.

Besplatna primarna pravna pomoć i dalje je opterećena brojnim problemima koji proizlaze iz nedosljedne primjene Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći. Besplatna pravna pomoć i u 2018. godini ostaje teritorijalno neravnomjerna jer ovlaštene organizacije pružateljice BPP-a postoje samo

u osam jedinica regionalne samouprave, dok ih u ostalih 13 ili nema ili je njihovo djelovanje sporadično.

101.

Jedan od uzroka neravnomjerne teritorijalne pokrivenosti BPP-a je i nedostatak financijskih sredstava. Iako su u 2018. godini raspoloživa sredstva povećana za okvirnih 200.000,00 kuna, sredstva i dalje ostaju nedostatna da bi se angažirali visokokvalificirani pravni stručnjaci te da bi se uspostavila ravnomjerna teritorijalna pokrivenost. Navedeno ugrožava pravo na pristup pravosuđu socijalno ugroženim građanima.

MALOLJETNIČKO SUDOVANJE

102.

Zabrinjava dugotrajnost maloljetničkih pravosudnih postupaka, čime se ugrožava primarno rješavanje maloljetničkih predmeta i ostvarivanje zakonom propisane hitnosti u postupanju.

103.

Uz manjak sudaca za mladež, velik problem predstavlja i izbor sudaca. Iako Zakon o sudovima za mladež jasno propisuje da suci za mladež moraju imati određenu "sklonost za odgoj, potrebe i probitke mladeži te vladati osnovnim znanjima iz područja kriminologije, socijalne pedagogije, psihologije mladih i socijalnog rada za mlade osobe", u praksi se takvi kriteriji se ne provjeravaju. Također, jednom imenovani suci za mladež nemaju obvezu dodatnog usavršavanja za rad s djecom.

104.

Izuzev Odjela za mladež pri Općinskom kaznenom sudu u Zagrebu, u ostatku Hrvatske ne postoje posebni odjeli za mlade u okviru općinskih i županijskih sudova.

105.

Ispitivanja djece u kaznenom postupku u nekim slučajevima provode osobe koje nisu dovoljno educirane za provođenje forenzičkog intervjua djeteta, pogotovo u ruralnim područjima. Također, još uvijek je nedovoljno prostora za ispitivanje djece koji su prikladni specifičnostima dječjeg razvoja (child-friendly prostorije).

106.

Iako je zakonom propisano da dijete žrtva ima pravo na punomoćnika na teret proračunskih sredstava, takva se odredba u pojedinim slučajevima ne poštuje. U praksi su i dalje zabilježeni slučajevi neprepoznavanja prava djeteta žrtve kaznenog djela, kao i pravo na pratnju osobe od povjerenja.

107.

U Hrvatskoj je postojala praksa provođenja pojedinačne procjene maloljetnika s ciljem utvrđivanja posebnih potreba djeteta i prikladnost pojedine sankcije ili obrazovne mjere. Takva praksa je neopravdano napuštena.

108.

Primijećeni su slučajevi neprikladnih izvršavanja sankcija nad djecom i mladima koji nisu u dovoljnoj mjeri individualizirani i prilagođeni potrebama svakog djeteta, čime se potencijalno dovodi do otežavanja socijalizacije i društvene integracije djece. Nedovoljni se naponi ulažu u korištenje neinstitucionalnih mjera prema maloljetnicima.

109.

Iako je u ranim fazama kaznenog postupka zamijećena primjena diverzije kao alternativne mjere kojom se obustavlja odnosno ne pokreće postupak prema maloljetnicima, u prekršajnim postupcima takve primjene gotovo da i nema. Praksa pokazuje kako prekršajni suci maloljetnicima najčešće izriču sankcije u vidu sudske opomene ili novčane kazne budući da ne prikupe podatke o osobnim i obiteljskim prilikama maloljetnika.

110.

I dalje nema posebnih odgojnih ustanova za djecu koja imaju određene psihičke ili psihijatrijske poteškoće. Nedostatak dječjih psihijatara, dječjih psihologa i ostalih zdravstvenih radnika ključan je preduvjet za osiguravanje prikladnih odgojnih i zdravstvenih mjera. Praksa pokazuje kako zakonodavac i dalje ne prepoznaje takvu skupinu maloljetnika, budući da ih automatizmom smješta u odgojni zavod u Turopolje.

111.

Mjera istražnog zatvora i dalje se ne provodi u skladu s odredbama Zakona o sudovima za mladež i međunarodnim standardima. Umjesto predviđenih zatvorenih zatvorskih ustanova za mlade, čije je osnivanje predviđeno Zakonom o sudovima za mlade, maloljetnici izvršavaju istražni zatvor u najbližem zatvoru pod istim uvjetima propisanim za punoljetne osobe, gdje im se ne osiguravaju odgojne i obrazovne aktivnosti, psihosocijalna podrška i češći kontakti s obitelji.

Tranzicijska pravda i suočavanje s prošlošću

112.

Suočavanje s prošlošću u Hrvatskoj i dalje je opterećeno relativizacijom zločina koje su tijekom rata devedesetih počinili pripadnici hrvatskih vojnih i redarstvenih snaga te revizionističkim tendencijama u vezi s ustaškim zločinima počinjenih tijekom Drugog svjetskog rata. Nastavljen je trend javnih istupa i izjava visokih državnih dužnosnika kojim se negiraju i ignoriraju sudski utvrđene činjenice pred međunarodnim i domaćim sudovima, a s druge strane veličaju ratni pothvati osoba pravomoćno osuđenih za ratne zločine. Izostankom javne osude takvih zločina pogoduje se razvoju negativnog javnog diskursa koji zanemaruje patnje i stradanja svih žrtava.

113.

Nastavljen je trend stagnacije intenziteta procesuiranja ratnih zločina koji je prisutan od ulaska Hrvatske u EU. Hrvatsko pravosuđe procesuira mali broj kaznenih predmeta ratnih zločina za koje se sumnjiče pripadnici hrvatskih vojnih i redarstvenih postrojbi. Također, nastavlja se trend diskriminatorne prakse prilikom izricanja kazni u slučajevima suđenja za ratne zločine. Često su pripadnici srpskih jedinica i JNA za ista kaznena djela teže sankcionirani nego pripadnici hrvatskih jedinica.

114.

Ni u 2018. godini nije usvojen Zakon o pravima civilnih žrtava rata kojim bi se reguliralo ostvarivanje prava na odštetu i neophodnu podršku. Žrtve ratnih zločina suočavaju se s mnogim problemima, prije svega u pristupu pravu na materijalnu odštetu koja je uvjetovana postojanjem pravomoćnih osuđujućih presuda u kaznenim predmetima, a koje ne postoje uslijed poteškoća u procesuiranju ratnih zločina.

115.

Iako Zakon o pravima žrtava seksualnog nasilja za vrijeme oružane agresije na Republiku Hrvatsku u Domovinskom ratu predstavlja pozitivan iskorak u priznavanju prava i reparacija civilnim žrtvama rata, zbog njegove restriktivne primjene nekim žrtvama nije priznat status. Razlog za

nepriznavanje statusa navodna je nemogućnost izravnog povezivanja seksualnog nasilja s ratnim operacijama, čime se protivno međunarodnim ugovorima nastoji suziti njegov doseg te se zanemaruje pristup usmjeren na žrtve.

116.

Dodatno, restriktivnost odredbi spomenutog Zakona vidljiva je u dijelu u kojem se zahtijeva da seksualna djela moraju biti počinjena "bez žrtvina pristanka ili upotrebom sile ili prijetnje". Takvim se zakonskim rješenjem isključuju sve situacije nepostojanja pristanka kada je riječ o drugim sredstvima prisile koja su karakteristična za ratna stanja, kao što su strah za vlastiti život i/ili život bliskih osoba, strah od zatočeništva, zlouporaba položaja i moći i slično.

117.

Identifikacija nestalih osoba još uvijek se ne rješava dovoljno brzo. Prema podacima Ministarstva hrvatskih branitelja, 82 posto slučajeva nestalih osoba je riješeno, dok se još uvijek traga za 1491 osobom te mjestom ukopa posmrtnih ostataka 412 smrtno stradalih osoba. Iako su Upravi za zatočene i nestale Ministarstva hrvatskih branitelja povećana proračunska sredstva te je došlo do većeg broja identifikacija iz vremena nakon Drugog svjetskog rata, proces identifikacije još uvijek se ne može smatrati zadovoljavajućim, posebice zbog izrazito loše suradnje nadležnih državnih tijela Hrvatske i Srbije.

118.

U slučajevima identifikacije osoba čiji članovi obitelji prebivaju u Srbiji, praksa Uprave za zatočene i nestale pokazuje da ne dolazi do obavještanja niti udruženja obitelji niti Komisije Vlade Srbije za nestala lica. Pomak u 2018. godini je imenovanje povjerenika predsjednice Hrvatske i predsjednika Srbije za pitanja nestalih, a tijekom 2018. godine započele su pripreme za donošenje Zakona o nestalim osobama za vrijeme Domovinskog rata.

119.

Osuđeni ratni zločinci i dalje su nositelji najviših državnih odličja Republike Hrvatske, čime se doprinosi diskursu negiranja počinjenih zločina i nepoštovanju pravomoćnih presuda Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju.

Pravo na adekvatan životni standard

120.

U 2018. godini na ostvarivanje prava na adekvatni životni standard negativno su utjecale nejednakosti između urbanih i ruralnih krajeva Hrvatske. U ruralnim krajevima bilježi se veća stopa siromaštva, nezaposlenosti i dugotrajne nezaposlenosti te veći broj mladih koji ne rade, ne studiraju i ne volontiraju.

121.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku⁶, otprilike 20 posto građana Hrvatske živi u riziku od siromaštva i s primanjima koja su jednaka ili manja godišnjim primanjima u iznosu od 28.070 kuna za jednočlano kućanstvo, odnosno 53.731 kuna za kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece. Najugroženije društvene skupine su mlađi od 18 godina i osobe sa 65 ili više godina.

122.

Zabrinjava da 7.4 posto⁷ građana nije u mogućnosti priuštiti si adekvatno grijanje u najhladnijim mjesecima, a posebno su pogođene osobe koje žive same i osobe starije od 65 godina u jednočlanom kućanstvu.

123.

Također zabrinjava da svaki deseti⁸ građanin nema financijskih mogućnosti priuštiti si adekvatnu ishranu koja podrazumijeva meso ili ribu ili vegetarijanski obrok koji sadrži proteine svaki drugi dan. Posebno zabrinjava što je taj problem izraženiji kod žena.

6 Državni zavod za statistiku, Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti, T14.1.1., dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/Pokazatelji/MSI%20POKAZATELJI%20SIROMA%C5%A0TVA%20I%20SOCIJALNE%20ISKLJU%C4%8CENOSTI.XLSX

7 Ibid., T14.1.7.

8 Ibid.

PRAVO NA STANOVANJE

124.

Ni u 2018. nisu poduzeti koraci prema izradi razvojne stambene politike koja sadrži regulaciju tržišta kratkoročnog i dugoročnog najma, poticanje javnih ulaganja u modele priuštivog stanovanja koji podrazumijevaju različite tipove financiranja i subvencioniranja od strane države i jedinica regionalne i lokalne samouprave. Nema statističkih podataka o stambenim potrebama, pa stoga se i politike subvencije, kad se i donose, donose paušalno i bez analize. Država inzistira na provođenju politike "dom=vlasništvo" i jednokratnim mjerama subvencioniranja stambenih kredita. Uz kreditno zaduživanje građana, ova mjera ima i negativan utjecaj na porast cijena na tržištu nekretnina.

125.

Zabrinjavajući su podaci iz statistika Eurostata prema kojima je Hrvatska u skupini od 10 zemalja EU-a u kojima jedna trećina stanovništva koja živi u podstanarstvu te na to troši više od 40 posto ukupnih primanja⁹. Sukladno klasifikaciji EU-a, građani u toj kategoriji su u potencijalnom riziku od siromaštva.

126.

U Hrvatskoj postoji do dva posto javno upravljanih stanova, odnosno stanova kojima upravljaju država ili jedinica lokalne samouprave. Navedeno predstavlja nedovoljan udio za utjecaj na tržište u cilju responzivnosti na stvarne potrebe stanovništva za rješavanje stambenog pitanja. Fond javnih stanova ne sprječava fluktuaciju cijena na tržištu, a to bi mu trebala biti jedna od primarnih zadaća.

127.

U Hrvatskoj nema uređenog sustava najma, a cijene i način stjecanja vlastite nekretnine vrlo su nepovoljni. To je jedan od glavnih razloga zašto, prema statistici Eurostata, čak 78 posto mladih između 18 i 34 godina starosti još uvijek živi s roditeljima. Hrvatska je u tom segmentu na začelju EU-a. Dodatno zabrinjavaju podaci Eurostata¹⁰ prema ko-

9 Eurostat. Housing affordability. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Housing_statistics#Housing_affordability

10 Eurostat. Housing statistics. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Housing_statistics

jem 41 posto ljudi u RH živi u prenapučenim stanovima - u kućanstvima koja imaju premalo kvadrata na broj članova koji žive u njima.

128.

Zbog povećanja turističke aktivnosti i nepostojanja jasnih odredbi za regulaciju kratkoročnog najma, tržište dugoročnog najma se smanjilo, što utječe na nemogućnost rješavanja stambenog pitanja kroz dugoročni najam/podstanarstvo. Dodatno, Zakon o najmu stanova iz 1996. godine je zastario te je nepovoljan za najmprimce jer nedovoljno štiti njihova prava.

129.

Pojačan je trend depopulacije i gentrifikacije gradskih jezgri Splita, Zadra, Dubrovnika i Zagreba te drugih turističkih središta. Zbog loših uvjeta za život uzrokovanih bukom, cijene stanova i prenapučenosti u turističkim mjesecima, bilježi se trend iseljavanja stanovništva.

130.

Velike razlike između urbanih i ruralnih krajeva također utječu na pravo na dom i adekvatan životni standard, što pogađa društvo u cjelini, a posebno ranjive društvene skupine poput osoba s invaliditetom, samohranih roditelja, mladih, osoba pod supsidijarnom zaštitom i drugih.

PRAVO NA ZAŠTITU IMOVINE

131.

Izmjenama Zakona o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima koje su stupile na snagu 2018. godine, FINA je izvršila deblokadu građana koji su ovršeni dulje od tri godine, a više od šest mjeseci nisu imali promet po računu. Osoba koje imaju više ovrha prekinuti su postupci iz drugog, trećeg i četvrtog naplatnog reda vjerovnika, dok se ovrha iz prvog naplatnog reda nastavlja provoditi.

132.

Povećanje dugovanja dodatnim troškovima i dalje ostaje veliki problem za blokirane građane. Osnovica dugovanja blokiranih građana dodatno je uvećana troškovima provedbe ovršnog postupka od strane FINA-e, odvjetnika i javnih bilježnika koji se prema redosljedu prvi naplaćuju. Time

se povećava insolventnost građana koja može potrajati doživotno i prijeći u novu generaciju, čime se krši pravo građana na ljudsko dostojanstvo i raspolaganje vlastitom imovinom. Također, i u 2018. godini bilježe se slučajevi neuredne dostave rješenja o pokretanju ovršnog postupka čime se ovršavaju novčana sredstva građana te krši pravo na pristup sudu.

133.

U 2018. donesen je Zakon o otpisu dugova fizičkim osobama kojim je jedinicama lokalne samouprave ostavljena mogućnost da vlastitom odlukom definiraju mjere za otpis i brisanje duga na svom području. Omogućena je i relativna zastara, što ranije nije bilo moguće. Uvedena je mogućnost jednostavnog stečaja kojemu je svrha deblokada dijela insolventnih građana koji su u dugotrajnoj blokadi zbog nižih iznosa duga.

134.

Usprkos zakonskim promjenama, na kraju 2018. godine se 264.751 osoba i dalje nalazilo u skupini građana s neizvršenim osnovama za plaćanje, a njihov ukupan dug iznosi 17,62 milijardi kuna¹¹.

11 FINA, Pregled stanja blokade građana po gradovima i županijama - 31.12.2018., dostupno na: <https://www.fina.hr/-/pregled-stanja-blokade-gra-ana-po-gradovima-i-zupanijama-31-12-2018->

FINANCIJSKO KREDITIRANJE

135

U 2018. godini Visoki trgovački sud donio je presudu kojom je utvrđeno da su odredbe o valutnoj klauzuli CHF te o promjeni kamatne stope u konvertiranom CHF kreditu nepoštene i nišetne, čime je osam banaka u Hrvatskoj povrijedilo potrošačka prava. Vrhovni sud još uvijek nije donio presudu o utjecaju konverzije na nišetnost valutne klauzule i kamate, a rok za zastaru stupa na snagu u lipnju 2019. godine, što je krajnji rok do kojeg korisnici CHF kredita trebaju podnijeti zahtjeve za obeštećenje u smislu preplaćene kamate.

136.

Banke i dalje ne usklađuju ugovaranje novih kamatnih stopa s presudom Vrhovnog suda u slučaju Franak iz 2014. godine. Primjenjuju se nepoštene kamatne stope što može dovesti do povećanja kamatnih stopa u budućnosti za korisnike kredita u kunama i eurima.

137.

Izmjenama Ovršnog zakona došlo je do promjena u uvjetima kreditiranja koja su postrožena u odnosu na prethodna pravila. Međutim, rizik od ugovaranja nepovoljnih kredita i dalje predstavlja opasnost zbog niske financijske pismenosti i gotovinskih kredita koji se odobravaju po brzom postupku i koji su daleko rizičniji za otplatu.

138.

Nepovoljnom kreditiranju doprinosi i poslovanje nekontroliranih kreditnih institucija. Iako imaju pravo poslovanja na cijelom jedinstvenom tržištu, kreditne institucije iz drugih zemalja članica EU-a ne nalaze se pod kontrolom Hrvatske narodne banke. Korisnici nemaju detaljne informacije o inozemnim kreditnim institucijama, odnosno informacije da ih banke mogu obvezati na plaćanje daleko veće naknada u slučaju produljenja roka za otplatu kredita.

PRAVA RADNIKA

139.

U Hrvatskoj je i u 2018. godini zamjetan trend pojavnosti prekarnog rada kojeg obilježava niska sigurnost dohotka, nepovoljni radni uvjeti i minimalan pristup osposobljavanju za rad. Kratkoročni nesigurni oblici zaposlenja zbog izražene sezonalnosti tržišta rada posebno su prisutni u uslužnom, turističkom i poljoprivrednom sektoru.

140.

Ionako usko definirano pravo na štrajk, u 2018. godini dodatno je ograničeno restriktivnom interpretacijom ovog prava u sudskoj odluci kojom je zabranjen štrajk u Croatia Airlinesu i odlukom o nezakonitosti štrajka profesora Hrvatskih studija iz 2017. godine.

141.

Godinu 2018. obilježile su dvije naročito teške nesreće na radu sa smrtnim posljedicama, što dovodi u pitanje učinkovitost instituta zaštite na radu. Također, zabrinjavaju i napadi na radnike na njihovim radnim mjestima te slučajevi prijetnji i fizičkog nasilja, posebno u javnom sektoru zdravstva, obrazovanja i javnog prijevoza.

142.

Popis poslodavaca¹² koji prema dostupnim podacima Porezne uprave nisu isplaćivali plaće u 2018. godini ukazuju da u 2018. godini čak 11.944 radnika nije primilo plaću, a 2.950 poslodavaca plaću nije isplatilo, što dovodi u pitanje adekvatnost postojećih mehanizama naknade zarađenih plaća radnicima.

143.

Zbog potkapacitiranosti i lošeg uređenja inspekcije rada u 2018. godini bilo je otežano provođenje nadzora vezano uz neadekvatnu zaštitu na radu, neisplata plaća i druga kršenja radničkih prava, poput neevidentiranog ili neplaćenog prekovremenog rada, *mobbinga* na radnom mjestu i sl.

12 Porezna uprava, Statistički pregled poreznih obveznika/poslodavaca koji prema dostupnim podacima ne isplaćuju plaće, dostupno na: <https://www.porezna-uprava.hr/Dokumenti%20razno/Statisti%20c4%8dki%20prikaz%20poslodavaca%20koji%20ne%20ispla%20c4%87uju%20pla%20c4%87e.pdf>

144.

Mirovinskom reformom produžen je radni vijek do 67. godine života. Produljenje rada problematično je za ljudska prava radnika u radno-intenzivnim industrijama, poput građevinarstva i tekstila te posebice za radnike u uslužnim djelatnostima i trgovini koji su više izloženi riziku narušavanja zdravlja.

MLADI NA TRŽIŠTU RADA

145.

Početakom 2018. najavljeno je smanjenje korištenja stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa (SOR), a najavljena je promocija pripravništva kao mjere aktivnog zapošljavanja mladih. No u praksi se i dalje SOR koristi gotovo tri puta više nego pripravništvo.

146.

Iako je naknada za SOR povećana i usklađena s povećanjem minimalne plaće, ona je još uvijek nedostatna za samostalan život, čime se onemogućuje mlade u ostvarivanju ekonomske samostalnosti. Također, mladi kroz SOR ne stupaju u radni odnos, zbog čega nemaju pravo na plaćeno bolovanje, pravo na zaštitu na radu, ni pravo na sindikalno udruživanje. SOR kao mjera aktivnog zapošljavanja mladih ne predviđa pravnu zaštitu na radnom mjestu, a zahtijeva ispunjavanje većine obveza radnika prema poslodavcu.

147.

U studenom 2018. godine na snagu je stupio Zakon o obavljanju studentskih poslova kojim se uređuje institut studentskog rada. Zakon donosi pozitivne promjene u kontekstu uvjeta rada studenata, propisuje kraće rokove za isplatu plaća i strože kazne za neisplate ili kašnjenja isplate. Međutim, razlog za zabrinutost je mogućnost zapošljavanja neredovitih studenata posredovanjem studentskih centara, što otvara mogućnost zloupotrebe zapošljavanjem putem studentskih ugovora umjesto zasnivanja radnog odnosa putem ugovora o radu.

Ljudska prava i okoliš

148.

U skladu s reformama u javnoj upravi, izmjenama Zakona o zaštiti okoliša u 2018. godini, Hrvatska agencija za okoliš i prirodu pripojena je Ministarstvu zaštite okoliša i energetike, što je korak unazad s obzirom na to da je Agencija kao neovisna javna ustanova davala mišljenja prilikom donošenja procjena utjecaja na okoliš. Istom izmjenom detaljnije su razrađeni te donekle postroženi uvjeti za stručni kadar za procjenu utjecaja na okoliš i izradu elaborata, što načelno predstavlja napredak.

149.

Ekonomski razlozi i dalje su dominantan kriterij odobravanja projekata investitora. Nije došlo do poboljšanja kvalitete studija utjecaja na okoliš koje se većinom temelje na starim podacima i donose bez terenskih procjena, a sudski postupci oslanjaju se na dostatnost studija te se u pojedinim slučajevima ne odobravaju i ne provode vještačenja.

150.

Zabrinjava nedostatak interesa Ministarstva zaštite okoliša za uključivanjem u prekogranične postupke savjetovanja sa zainteresiranom javnošću koji se tiču projekata u okolnim zemljama koji imaju prekogranični utjecaj na okoliš, iako je navedeno regulirano Konvencijom UN-a o procjeni utjecaja na okoliš preko državnih granica (ESPOO konvencija).

151.

Unatoč velikom otporu lokalne zajednice zbog mogućnosti nastanka nesagledive štete za okoliš i prirodu te neusklađenosti izgradnje LNG terminala za tekući plin na otoku Krku s prostornim planom, u 2018. godine usvojen je poseban zakon o LNG terminalu, što je prvi put da se u Hrvatskoj donio poseban zakon o određenoj investiciji koji je pripremila samo Ministarstvo zaštite okoliša i energetike.

152.

Gospodarenje otpadom i dalje predstavlja velik problem i šteti kvaliteti života i zdravlju stanovništva. Dostupna EU sredstva nisu iskorištena za povećanje kvalitete gospodarenja otpadom, a postojeća odlagališta na otvorenom neodrživa su, neusklađena s propisima te postoji veliki rizik od nastanka požara. Divlja odlagališta predmet su najvećeg broja prijava građana na Zeleni telefon, a poseban su problem ilegalna odlagališta otpada na privatnim zemljištima koje je pogotovo teško sanirati ako

vlasnik zemljišta nije ujedno i odlagatelj otpada. Nedovoljno se ulaže u edukaciju građana po pitanju odvajanja otpada te raste bojazan od porasta broja divljih odlagališta.

153.

U turističkim središtima nedovoljno je strukturnih ulaganja u razvoj komunalne i urbanističke infrastrukture, a postojeća infrastruktura nije adekvatna za povećane potrebe građevinske adaptacije i izgradnje u turizmu, što s povećanjem turističke aktivnosti ima štetne posljedice na okoliš i kvalitetu života lokalnog stanovništva. Organizatori manifestacija turističke naravi nedovoljno su osviješteni po pitanju upravljanja otpadom, pogotovo u odnosu na zagađivanje mora.

154.

Zabrinjavaju najave HEP-a koji želi produžiti životni vijek termoelektrane Plomin 1 na ugljen za 15 do 20 godina. Umjesto da se nastoji ostvariti prijelaz prema niskougljičnoj energetici i obnovljivim izvorima energije, modernizacijom TE Plomin želi se nastaviti proizvodnju električne energije iz fosilnih izvora.

155.

Nova EU Direktiva o korištenju obnovljivih izvora energije i povećanju energetske učinkovitosti donesena 2018. godine predstavlja korak prema demokratizaciji energetske sustava. U prosincu 2018. izmjenama Zakona o obnovljivim izvorima energije i visokoučinkovitoj kogeneraciji napravljen je korak prema smanjenju administrativnih preduvjeta za njihovu uporabu, ali bez osiguravanja poticaja za kućanstva i male potrošače teško će se postići iskorištavanje punog potencijala solarne energije u Hrvatskoj.

156.

Prisutnost plastičnog otpada u moru rastući je problem u 2018. godini. Taj se otpad sporo razgrađuje pri čemu nastaju sitne čestice mikroplastike koja putem hranidbenog lanca može doći do hrane. Usvajanje Direktive o smanjenju utjecaja plastičnih proizvoda na okoliš kojom se predlaže potpuna zabrana jednokratnih plastičnih predmeta predstavlja značajan korak unaprijed, ali postoji zabrinutost oko pravovremenog transporiranja u hrvatsko zakonodavstvo.

157.

Ni u 2018. godini nije se pristupilo sustvanom rješavanju pristupa kvalitetnoj pitkoj vodi u obalnim područjima, na otocima i u ruralnim krajevima. Osim otoka i veliki obalni gradovi imaju problem s opskrbom kvalitetne pitke vode.

Obrazovanje i ljudska prava

158.

I u 2018. godini u Hrvatskoj nastavljen je trend socijalnog raslojavanja školstva, odnosno veoma su izražne razlike u pristupu, kvaliteti i troškovima obrazovanja, posebice između razvijenih urbanih područja i onih manje razvijenih ruralnih. Navedeno ima značajne reperkusije na daljnje obrazovne šanse pojedinaca, a samim time i na uspjehe na tržištu rada.

159.

Učenicima koji žive u ruralnim, prometno nepovezanim mjestima, ali i onima izloženim socijalnoj isključenosti i siromaštvu, otežan je pristup pojedinim izvannastavnim aktivnostima. Te okolnosti utječu na školski uspjeh i vertikalnu prohodnost po obrazovnim sredinama.

160.

Mladi nastavnici i nastavnice u školama zaposleni su uglavnom na nesigurne oblike rada, često na nepunu satnicu i/ili rade u nekoliko različitih škola te kao zamjene. Osim što je riječ o prekarnom zaposlenju, takvim oblicima rada ih se i neizravno diskriminira jer kao zaposleni na zamjenama nemaju pravo na dodatne edukacije za nastavnike, što također utječe i na kvalitetu izvođenja nastave, a time i na same učenike.

161.

U svibnju 2018. godine MZO je poslao uputu osnovnim i srednjim školama prema kojoj na natječajima ravnatelja škola prednost pri zapošljavanju imaju kandidati koji su ujedno i nezaposleni hrvatski branitelji te članovi njihovih obitelji. Strukovne organizacije i udruženja smatraju da je navedena uputa diskriminatorna te da dodatno srozava kvalitetu izbora ravnatelja, za koje ionako nisu propisani kriteriji izbora, reizbora i smjene. Nakon pritiska javnosti sporna je uputa promijenjena.

PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE, OSNOVNOŠKOLSKO I SREDNJOŠKOLSKO OBRAZOVANJE

162.

Prema podacima Eurostata objavljenim u rujnu 2018. godine, Hrvatska značajno zaostaje za prosjekom Europske unije kada je u pitanju uključenost djece u predškolski odgoj. U Hrvatskoj tek 75,1 posto djece pohađa predškolski odgoj, u odnosu na prosjek EU-a koji iznosi 95,3¹³. Najgora situacija je u Brodsko-posavskoj županiji gdje je samo 22 posto djece uključeno u predškolu i vrtić.

163.

Na uključenost djece u predškolski odgoj negativno utječe Odluka Grada Zagreba o novčanoj pomoći za roditelje odgajatelje. Tom mjerom pronatalitetne politike, koja nije u skladu s najboljim interesom djeteta, djeca se isključuju iz predškolskog odgoja koji se pokazao ključnim za njihov daljnji intelektualni razvoj i socijalizaciju, pogotovo za djecu koja žive u ekonomski nepovoljnim uvjetima.

164.

U strukovne škole uvedena je eksperimentalna provedba dualnog obrazovanja koji učenicima iz četiri (prodavač, kozmetičar, dimnačar i staklar) zanimanja ostavlja samo 20 posto opće obrazovnih predmeta, a predmeti poput povijesti, biologije i fizike izbačeni su iz programa.

165.

U 2018. godini napušteno je usvajanje Cjelovite kurikularne reforme koja je bila prijemom tijekom 2016. i 2017. godine te je umjesto nje u obrazovni sustav uveden eksperimentalni program "Škola za život". Riječ je o parcijalnoj intervenciji u sustav, a problemi pri uvođenju "Škole za život" su brojni. Osim što Okvirni nacionalni kurikulum nije usvojen, program Škole za život uveden je stihijski, nedovoljno je vremena uloženo u pripremu, a nastavni materijali

13 Eurostat, Early childhood and primary education statistics
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Early_childhood_and_primary_education_statistics

i udžbenici nisu bili dostupni prije niti na početku nastavne godine. Osim problema u nabavci materijala i opreme, nastavnici upozoravaju i na nedostatak adekvatne pripreme i edukacija nastavnika za provođenje Škole za život.

166.

Vršnjačko nasilje u školama ozbiljan je i dugotrajan problem, čiji se uzroci djelomično mogu pronaći i u nekoherentnom i manjkavu sadržaju građanskog odgoja i obrazovanja. Osim neadekvatne prevencije, problematično je što su stručni suradnici i djelatnici u školama preopterećeni, a u nekim školama stručni timovi zaduženi za adresiranje ovakih problema nisu adekvatno ni ekipirani. Naime, prema podacima Ministarstva znanosti i obrazovanja, u osnovnim je školama u Hrvatskoj zaposleno 378 psihologa, a pohađa ih 316.565 učenika.

VISOKOŠKOLSKO OBRAZOVANJE

167.

Uz ionako vrlo skromnu ponudu akademskih obrazovnih sadržaja u području ljudskih prava, u 2018. godini posebno je zabrinjavajuće bilo uklanjanje kolegija "Sex, gender and human rights" iz nastavnog plana i programa studija na Hrvatskim studijima.

168.

Neuspješan pokušaj ugrožavanja akademskih sloboda zabilježen je na Pravnom fakultetu u Zagrebu. Naime, udruga U ime obitelji od Dekana Pravnog fakulteta zatražila je pokretanje postupka pred Etičkim povjerenstvom protiv Antonije Petričušić, Mateje Čehulić i Daria Čepe zbog tvrdnji iznesenih u znanstvenom članku objavljenom 2017. godine u časopisu Politička misao. Pritisak je izvršen i na uredništvo časopisa. Iako je Dekan odbacio zahtjev, zabrinjavajući su pritisci na i zastrašivanje znanstvenika zbog njihova rada.

169.

Usprkos značajnom ulaganju u obnovu postojeće stambene studentske infrastrukture u Hrvatskoj, i dalje postoji problem nedovoljnog broja studentskih smještajnih kapaciteta, što ima negativan utjecaj na studentski standard i ostvarivanje prava na obrazovanje.

GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE I ZDRAVSTVENI ODGOJ

170.

Prijedlog kurikuluma GOO-a objavljen krajem 2018. godine konceptualno je manjkav, slabo razrađen i nedostatan za razvoj građanske kompetencije učenika. Kao i do sada, provedba će biti međupredmetna, što u našem obrazovnom sustavu ne osigurava kvalitetu, odnosno postizanje ishoda učenja za demokratsko građanstvo i ljudska prava te zakida mlade za ključna znanja o ljudskim pravima i vještine potrebne za informirano i odgovorno funkcioniranje u suvremenom društvu.

171.

Također, i dalje je otežano efikasno praćenje obrazovnih ishoda Građanskog odgoja i obrazovanja. Sam sadržaj GOO-a je sužen te nije temeljen na konceptu aktivnog građanina, a ishodi koji se očekuju od predmeta neusklađeni su s predloženim sadržajem.

172.

Donesen je novi kurikulum Zdravstvenog odgoja kao međupredmetne teme koja je bitno sužena i ne obuhvaća u dovoljnoj mjeri psihološko zdravlje, prevenciju nasilja, a potpuno je izbačen seksualni odgoj. Zdravstveni odgoj i dalje se provodi na satovima razredne zajednice, do 12 sati godišnje. Njegova je provedba arbitrarna i ovisi o kompetencijama, ali i afinitetima te motivaciji pojedinih nastavnika. Posljedično, učenici potencijalno ostaju zakinuti za objektivne informacije o temama koje su ranije bile predviđene u okviru zdravstvenog odgoja, poput seksualnosti i reproduktivnih prava.

Zdravstvo i ljudska prava

PRISTUP ZDRAVSTVU I PRIMARNA ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

173.

I u 2018. godini najveći problem u ostvarivanju prava na zdravlje je bila nedostupnost zdravstvenog sustava. Građani u ruralnim područjima imaju značajno manji pristup zdravstvenoj zaštiti, dok je vidljiva i razlika u kvaliteti zdravstvenih usluga u urbanim područjima.

174.

Zabrinjava održivost zdravstvenog sustava koji je opterećen velikim dugovima, pri čemu dospjeli dugovi na kraju 2018. godine iznose oko četiri milijarde kuna. Uz to, sustavan problem također predstavlja i manjak stručnog kadra to jest nedostatak liječnika i medicinskog osoblja. Primarnu zaštitu idućih godina čeka pojačani odljev liječnika u mirovinu te odlazak u druge zemlje članice EU zbog loših radnih uvjeta, što sve negativno utječe na kvalitetu i dostupnost zdravstvenih usluga.

175.

Ni u 2018. godini nije napravljen značajan korak kojim bi se informacije o zdravstvenom sustavu u Hrvatskoj učinile dostupnima građanima na cjelovit i jednostavan način, uključujući i informacije o zdravstvenim uslugama. Zbog toga su građani nedovoljno informirani o načinu financiranja zdravstvenog sustava, što utječe na mogućnost da o informacijama o potrošnji i dugovima u zdravstvu kritički promišljaju.

176.

I dalje je vidljiv problem niske razine kvalitete komunikacije između zdravstvenih radnika i pacijenata, što uzrokuje nedovoljnu informiranost pacijenata i time mogućnost aktivnog sudjelovanja u vlastitom liječenju.

177.

Krajem listopada 2018. godine donesen je novi Zakon o zdravstvenoj zaštiti. Glavna promjena dogodila se u susta-

vu primarne zdravstvene zaštite ukidanjem dosadašnjeg sustava koncesije i uvođenjem sustava privatnih ordinacija. Razlog za zabrinutost je izazvala odredba Zakona po kojoj se bolnicama daje mogućnost za bavljenje zdravstvenim turizmom, što bi moglo negativno utjecati na kvalitetu zdravstvenog sustava dostupnog građanima.

178.

Liste čekanja su i 2018. godini bile preduge. Za obavljanje pojedinih zdravstvenih usluga čeka se i više od godine dana od dana naručivanja, što je za brojna stanja i bolesti predug period čekanja. Također, dostupnost medicinske rehabilitacije je u posljednjih godinu dana znatno smanjena.

179.

Jedan od najvećih problema u ostvarivanju prava pacijenata imaju osobe starije životne dobi u ruralnim područjima, posebice u područjima gdje javni prijevoz nije dostupan. Dislociranost ustanova zdravstvene zaštite i nedostatak patronažnog rada toj skupini građana onemogućava ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu.

180.

Godinu 2018. obilježila su dva smrtna slučaja koja su dovela u pitanje efikasnost sustava hitne medicinske pomoći. Sustavan problem u pristupu hitnoj medicinskoj pomoći je kadrovska podkapacitiranost službe koja se ogleda u nedovoljnom broju timova hitne pomoći. Dodatno zabrinjava dostupnost timova hitne pomoći na otocima.

181.

Slučaj "kiretaža" također je obilježio 2018. godinu. Nakon istupa saborske zastupnice i javnih svjedočanstava žena, Ministarstvo zdravstva provelo je inspekcijski nadzor u ginekološkim odjelima i ordinacijama te je utvrdilo razlike u primjeni anestezije u različitim zdravstvenim uslugama koje nisu bile usklađene s medicinskom indikacijom.

LIJEČENJE ZLOĆUDNIH, RIJETKIH I AUTOIMUNIH BOLESTI

182.

I u 2018. godini provođenje Nacionalnog programa za rijetke bolesti je neučinkovito zbog nepostojanja sinergije sustava zdravstva, socijalne skrbi, odgoja i obrazovanja te rada i mirovinskog sustava. Iako je dostupnost liječenja, koja se uglavnom svodi na simptomatsko liječenje, relativno dobra, u nedostatku podrške ostalih sustava, adekvatan razvoj i kvaliteta života djece i osoba pogođenih rijetkim bolestima značajno je snižena.

183.

Na dostupnost onkološke zaštite u vidu preventivnih mjera i programa, pravovremenih i točnih dijagnostika te pravovremenog i adekvatnog liječenja uveliko utječe mjesto stanovanja pacijenata. Prisutan je i problem dostupnosti psihološke podrške oboljelima i članovima njihovih obitelji te palijativne skrbi.

184.

Početak 2018. obilježio je prosvjed roditelja djece oboljele od spinalne mišićne atrofije (SMA) koji su tražili dostupnost terapije Spinraza na teret HZZO-a za oboljelu djecu i pacijente starije od 18 godina. Nakon pritiska javnosti, odobrena je terapija za pacijente do 18 godina, dok su punoljetne osobe ostale bez pristupa lijeku. Usprkos najavama osnivanja posebnog fonda za inovativne lijekove, do toga nije došlo.

185.

U 2018. godini nije bilo napretka u procesu decentralizacije dostupnosti zdravstvenih usluga za liječenje osoba oboljelih od HIV-a. Iako je liječenje za sve osobe zaražene HIV-om besplatno, ono je centralizirano u Zagrebu i nije lako dostupno građanima koji žive u ostalim dijelovima zemlje. Također, izražen je nedostatak institucionalizirane usluga psihosocijalne podrške oboljelim osobama.

186.

Problem vezan uz djecu s malignim bolestima koji je zabilježen u 2018. godini odnosi se dugotrajnost postupka za ostvarenje osobne invalidnine. Takvi postupci traju najmanje dva do tri mjeseca, a često i duže. U slučaju da dijete premine tijekom postupka, a roditelji su podnijeli zahtjev na početku liječenja, centar roditeljima ne želi priznati pravo za razdoblje života djeteta, već se postupak obustavlja.

MENTALNO ZDRAVLJE

187.

Iako je u 2018. godini s dvije godine zakašnjenja započeto s izradom nove Nacionalne strategija zaštite mentalnog zdravlja, do kraja godine nije završena njena izrada.

188.

U kontekstu mentalnog zdravlja, najznačajniji problem je sustav organizacije liječenja i povezanost sustava sa drugim sektorima koji su značajni za oporavak od mentalnih poremećaja. Sustav se još uvijek oslanja na bolničko liječenje, zbog nedostatka razvijenih izvanbolničkih usluga. Time se i dalje podržava sustav institucionalne skrbi i ne razvija sustav skrbi mentalnog zdravlja u zajednici, što ukazuje na hitnu potrebu za uvođenjem novih izvanbolničkih usluga osobito dostupnosti mobilnih timova u zajednici, usluga psihosocijalne rehabilitacije, dostupnosti programa zapošljavanja, suvremenih oblika smještaja te koordinacije između različitih sektora u svrhu osiguravanja optimalnog liječenja s naglaskom na izvanbolničko liječenje.

189.

Ni u 2018. godini nije bilo napretka u liječenju osoba narušenog mentalnog zdravlja putem razvijanja modela oporavka koji se oslanja na ciljeve socijalnog uključivanja. Sustav se i dalje najviše oslanja na liječenje lijekovima, a manje na korištenje različitih psihosocijalnih intervencija u psihijatrijskim bolnicama. Nema individualne izrade planova oporavka. Nije učinjeno dovoljno na smanjenju broja liječenja u bolnicama koje se provodi zbog nedostatka službi za liječenje u zajednici, zbog čega se mnogi poremećaji kao što je primjerice depresija tretiraju klinički.

190.

Na ostvarivanje prava na optimalno liječenje također negativno utječe nedovoljna kapacitiranost liječnika obiteljske medicine za tretiranje pacijenata kojima je ugroženo mentalno zdravlje, pogotovo u manje kompleksnim slučajevima.

191.

Značajan problem za uspješno liječenje problema mentalnog zdravlja predstavlja nepostojanje sustava izvanbolničke rehabilitacije, čime se doprinosi razvoju invalidnosti, gubitku radne sposobnosti, izolaciji osoba s mentalnim oštećenjima i onemogućuje se njihova društvena integracija.

RANJIVE SKUPINE

Prava žena

192.

Godinu 2018. obilježili su prijepori u javnosti oko ratifikacije Istanbulske konvencije. Građanska inicijativa koja se protivila ratifikaciji Konvencije prikupljala je potpise za raspisivanje državnog referenduma kojim bi se Hrvatska povukla iz tog međunarodnog dokumenta za zaštitu ljudskih prava žena i nasilja u obitelji. Cjelokupnu kampanju obilježila je propaganda ultrakonzervativnih vrijednosti i širenja lažnih vijesti o tome da Istanbulska konvencija promiče rodnu ideologiju.

193.

Iako je Istanbulska konvencija ratificirana, pod pritiskom konzervativne javnosti Vlada je u ispravu o ratifikaciji uključila interpretativnu izjavu u kojoj se navodi kako RH smatra da Konvencija ne sadrži obvezu uvođenja rodne ideologije u pravni i obrazovni sustav i kako zbog nje ne treba mjenjati ustavnu definiciju braka.

REPRODUKTIVNA PRAVA, TRUDNOĆA I MAJČINSTVO

194.

Iako je pravo žena na izbor uređeno Zakonom o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece, u praksi postoje brojni problemi u ostvarivanju tog prava. Naime, zlouporaba prava na priziv savjesti te sve učestalije pozivanje liječnika na to pravo kao i neadekvatna državna regulacija medicinskih zahvata vezanih za inducirani prekid trudnoće i visine troškova tih usluga ograničavaju dostupnost abortusa ženama.

195.

Od 27 općih bolnica i kliničkih centara koje su u državnom vlasništvu, u pet bolnica svi zaposleni ginekolozi odbijaju izvršiti prekid trudnoće na zahtjev, odnosno koriste pravo na priziv savjesti. Riječ je o bolnici Sveti Duh u Zagrebu te bolnicama u Našicama, Virovitici, Požegi i Vinkovcima. U preostalim ustanovama dio liječnika koristi priziv savjesti,

odnosno od ukupno 322 ginekologa zaposlenih u državnim bolnicama, njih 186 ima priziv savjesti.

196.

Osim velikog broja liječnika koji koriste priziv savjesti i odbijaju pružiti uslugu prekida trudnoće na pravo na siguran pobačaj negativno utječe visoka cijena tog zahvata koju određuju same bolnice i koja predstavlja značaju zapreku ženama slabijeg imovinskog stanja.

197.

Dodatno zabrinjava pojavnost pozivanja na priziv savjesti djelatnika u ljekarnama u kontekstu izdavanja kontracepcije na recept što dovodi u pitanje dostupnost kontracepcije, a time i ugrožava pravo žena na reproduktivno zdravlje, posebice na otocima gdje kontracepcija često nije dostupna.

198.

U 2018. godini uočen je nedostatak mogućnosti da žena ima pratnju na porodu. Praksa rodilišta se razlikuje i nije dovoljno dobro regulirana. Tako neka rodilišta uvjetuju pohađanje tečaja da bi prisustvovala porodu, što nije jednako dostupno svim ljudima u zemlji, do toga da pratnja na porodu uvjetuje plaćanjem od 300 do 450 kuna.

199.

U 2018. godini Vlada nije osnovala radnu skupinu za izradu novoga zakona o slobodnom prekidu trudnoće te ignorira odluku i rok koje je postavio Ustavni sud u odluci iz 2017. godine. Umjesto toga, na netransparentan način osnovano je Povjerenstvo za evaluaciju zakonskih kriterija i iskustava država EU koji se odnose na pravo prekida trudnoće koje treba istražiti zakone i prakse članica EU-a i pripremiti podlogu za izradu zakona. U Povjerenstvo su imenovani stručnjaci i stručnjakinje koje se protive pobačaju. Nisu poznati rokovi ni kriteriji za osnivanje radne skupine koje će izraditi novi zakon o pobačaju.

200.

U 2018. godini nisu napravljeni nikakvi koraci kojima bi se omogućilo ženama bez partnera ili partnerice pristup medicinski potpomognutoj oplodnji. Zakon o medicinski potpomognutoj oplodnji diskriminira žene samkinje i lesbijke u životnom partnerstvu.

201.

Također, prošle godine nisu napravljeni koraci kojima bi se riješio problem dostupnosti ginekološkim medicinskim uslugama u ruralnim i izoliranim krajevima Hrvatske. Ginekološke usluge najmanje su dostupne stanovnicima otoka i brdsko planinskih područja a rješavanju ovog problema ne doprinosi što Hrvatska još uvijek nema uspostavljene mobilne ginekološke timove te što značajan broj ginekologa i drugog zdravstvenog kadra napušta zemlju i odlazi na bolje plaćena mjesta u druge zemlje članice EU-a.

202.

Premda je problem nehumanog postupanja u pružanju zdravstvenih usluga u području seksualnog i reproduktivnog zdravlja u Hrvatskoj prisutan godinama, tek je javnim istupom saborske zastupnice Ivane Ninčević Lesandrić došao u centar javnog interesa. Zbog nedovoljne informiranosti o pravu, odnosno mogućnosti korištenja anestezije, čak 32 posto žena¹⁴ imalo je iskustvo ginekološkog zahvata koji je obavljen bez anestezije, poput kiretaže, šivanje kod vaginalnog poroda, postupaka potpomognute oplodnje, ali i biopsije reproduktivnog tkiva (vaginalnog, cervikalnog tkiva i tkiva maternice).

203.

U 2018. godini nije došlo do značajnih sustavnih promjena u pravu žena na pristup informacijama o njihovom zdravstvenom stanju i postupcima kojima će biti izložene u kontekstu seksualnog i reproduktivnog zdravlja čime ih se onemogućuje da samostalno odluče o korištenju medicinskog zahvata sukladno vlastitim potrebama, preferencijama i vrijednosnom sustavu.

204.

Također, nije došlo do poboljšanja u sustavnoj brizi o mentalnom zdravlju u postnatalnoj fazi koja i dalje nije jednako dostupna u svim krajevima Hrvatske.

14 RODA, Rezultati istraživanja o (ne)dostupnosti anestezije, dostupno na: <http://www.roda.hr/udruga/projekti/prekinimo-sutnju/koliko-je-dostupna-anestezija-tijekom-ginekoloskih-zahvata.html>

205.

I dalje su na području cijele RH prisutne nepravilnosti u vezi s učestalim naplaćivanjem pregleda u trudnoći u ordinacijama izabranih doktora primarne zdravstvene zaštite. Nepravilnosti su se očitovale u nezakonitom naplaćivanju različitih pregleda u vezi s praćenjem trudnoće i to ultrazvučnih pregleda (UZV), kardiokografije (CTG), briseva, izdavanje trudničkih knjižica.

206.

Pacijenti kojima je potrebno liječenje postupcima medicinski potpomognute oplodnje uz donirane jajne stanice ili sjemenske stanice, na koje sukladno Zakonu o medicinski potpomognutu oplodnju (MPO) imaju pravo na teret HZZO-a, takvo liječenje ne mogu obaviti u Hrvatskoj jer nema banaka spolnih stanica. Još uvijek se takvi pacijenti šalju na liječenje u inozemstvo, uglavnom u Češku gdje im HZZO od ulaska u Europsku uniju plaća tek 1.000 EUR od sveukupno 4.500 EUR troška za takvo liječenje. Zbog toga mnogi pacijenti kojima je potreban takav vid liječenja odustaju od istog zbog nemogućnosti financiranja.

207.

Zahtjevi pacijenata za prestankom čuvanja zamrznutih zametaka ostaju neobrađeni i neodgovoreni tako da se i dalje, bez pristanka pacijenata, čuvaju takvi zameti. Uglavnom je pacijentima onemogućen prestanak čuvanja zametaka odnosno nemaju pravo raspolaganja i odlučivanja o svom biološkom materijalu. Ministarstvo zdravstva, ni Nacionalno povjerenstvo za medicinski potpomognutu oplodnju ni bolnice u kojima se obavljaju postupci medicinski potpomognute oplodnje i dalje ne preuzimaju odgovornost za taj dio postupaka in vitro fertilizacije.

208.

Medikamentozni prekid trudnoće radi namjernog ili spontanog prekida trudnoće nije dostupan pacijenticama u cijeloj Hrvatskoj već samo u dvije zdravstvene ustanove, KBC Rijeka i u Općoj bolnici Pula.

RODNO UVJETOVANO NASILJE I NASILJE U OBITELJI

209.

U 2018. godini nije došlo do poboljšanja u procesuiranju slučajeva nasilja nad ženama. Cjelokupni proces, od donošenja prijave do donošenja odluke i dalje traje predugo te je primjena Protokola o postupanju u slučajevima nasilja u obitelji neujednačena, nepotpuna i proizvoljna.

210.

Iako je Hrvatska u 2018. godini ratificirala Konvenciju Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, koja je izravno primjenjiva i na intimne partnerske odnose, nadležna tijela i dalje ne prepoznaju takve žrtve kao žrtve nasilja u obitelji.

211.

Žrtvama se i dalje često ne osigurava fizička odvojenost od počinitelja prilikom davanja izjava policiji. Također, rijetki su slučajevi u kojima su žrtve na zadovoljavajući način upoznate sa svojim pravima. Problem sekundarne viktimizacije zbog dodatnih ispitivanja žrtava i dalje je sveprisutan.

212.

Zabrinjavajuće je problematična praksa dvostrukih uhićenja i prekršajnog kažnjavanja žrtve i počinitelja koja je i dalje prisutna čime se izjednačava žrtvu i nasilnika. Sankcije za počinjeno nasilje u obitelji su najčešće prekršajne. U policijskoj i državnoodvjetničkoj praksi je prisutan problem progrešne i nedosljedne primjene kriterija za kvalifikaciju nasilja kao kaznenog ili prekršajnog djela. Policija rijetko predlaže zaštitne mjere, a sudovi ih još rjeđe usvajaju te značajan broj prijava za rodno uvjetovano nasilje i nasilje u obitelji završava kao odbačeno.

213.

Ujednačenost postupanja nadležnih institucija u slučajevima rodno uvjetovanog nasilja i nasilja u obitelji i u 2018. godini predstavlja temeljni problem sustavne borbe protiv nasilja i pružanja podrške žrtvama i djeci. Posebno zabrinjava neujednačeno postupanje u radu obiteljskih centara.

214.

Također, nije bilo značajnih promjena u pitanjima određivanja skrbništva u kojima su žene često prisiljene u dogovoru

s nasilnikom usuglašavati uvjete skrbnštva iako imaju pravo na odvojeni postupak savjetovanja u centrima za socijalnu skrb. U slučajevima nasilja u obitelji pitanje skrbnštva rješava se izdvojeno te ovisi od slučaja do slučaja. Primjerice, ako osoba odmah prilikom ulaska u postupak podjele skrbnštva ne prijavi nasilje u obitelji, postojanje nasilja se ne uzima u obzir.

215.

Na suzbijanje rodno uvjetovanog nasilja i nasilja u obitelji i dalje izrazito negativno utječe ekonomska zavisnost žene o supružniku. Žene žrtve nasilja ostaju u nasilnoj vezi jer nemaju drugog izbora ili su obeshrabrene od odlaska u sigurne kuće zbog mogućnosti gubitka zaposlenja. Žene žrtve nasilja također učestalo ne prepoznaju da doživljavaju ekonomsko nasilje.

216.

U Hrvatskoj ni u 2018. godini nije uspostavljena nacionalna telefonska linija koja bi pružala informacije i podršku žena žrtvama obiteljskog i rodno uvjetovanog nasilja 24/7. Također, financiranje rada organizacija za ženska ljudska prava koje pružaju usluge podrške i potpore ženama žrtvama nasilja iz javnih izvora nije dostatno.

217.

Skloništa za žene i djecu žrtve nasilja i sigurne kuće u Hrvatskoj nisu pravilno geografski raspoređene te je i dalje za značajan broj sigurnih kuća prisutan problem stabilnog i održivog financiranja iz javnih izvora. Premda Direktiva EU-a o pravima žrtava propisuje da pristup uslugama podrške i pomoći ne smije biti podvrgnut nikakvim formalnim prijavama, zbog načina financiranja kojeg država uvjetuje, veliki broj sigurnih kuća i dalje inzistira na prijavi nasilja nadležnim tijelima kako predvjet za prijem u sklonište.

PRAVA ZATVORENICA

218.

U 2018. godini nije došlo do izmjena Zakona o izdržavanju kazne zatvora kojim bi izmjenila praksa odvajanja majke i djeteta nakon navršene treće godine života u slučajevima kada je majkama zatvorenicama ostalo još neznatno kratko vrijeme izdržavanja zatvorske kazne. Time bi se izbjeglo izlaganje majke i djeteta traumi i stresu.

219.

I dalje je prisutan problem stjecanja šireg opsega kvalifikacija kojim bi se žene zatvorenice tijekom boravka u zatvorima osposobilo za ulazak na tržište rada. Angažiranjem isključivo na rodno uvjetovanim poslovima poput šivanja, kuhanja, pranja i čišćenja zelenih površina, ženama zatvorenicama se ne olakšava proces reintegracije u društvo.

220.

Zatvorenice koje borave u kaznionici u Požegi, a porijeklom su iz drugih, udaljenih krajeva Hrvatske, zbog dislociranosti i slabe prometne povezanosti imaju poteškoća u korištenju prava na slobodne dane i ostvarivanje kontakata s obiteljima.

ŽENE NA TRŽIŠTU RADA

221.

I u 2018. godini žene čine najveći udio nezaposlenog stanovništva (52 posto)¹⁵ u svim dobnim skupinama. Na tržištu rada posebno su ugrožene žene starije od 40 godina, žene s invaliditetom te samohrane majke. Mjere aktivne politike poticanja zapošljavanja nisu prilagođene za navedene skupine.

222.

Žene se češće nalaze u situaciji nesigurnog zaposlenja i češće su zaposlene putem ugovora na određeno te putem agencijskog zapošljavanja. Kršenja Zakona o radu žene rijeđe prijavljuju zbog straha od gubitka posla.

15 Državni zavod za statistiku, Aktivno stanovništvo u Republici Hrvatskoj u trećem tromjesečju 2018., dostupno na: <https://www.dzs.hr/>

223.

Nejednakost u primanjima žena i muškaraca u Hrvatskoj se povećava, a žene su podzastupljene na rukovodećim pozicijama. Posljedično žene u Hrvatskoj ostvaruju manje mirovine i u većem su riziku od siromaštva.

224.

Diskriminacija prilikom zapošljavanja je i dalje prisutna. I dalje su prisutni slučajevi u kojima su žene zbog trudnoće izložene otkazima, degradiranjima ili izostanku promocije.

ŽENE U PROSTITUCIJI

225.

I u 2018. ženama u prostituciji se krši niz ljudskih prava tijekom pravosudnog postupka zbog prekršajnih djela protiv javnog reda i mira. Prilikom uhićivanja nisu informirane o svojim pravima na adekvatan način, a nerijetko su njihova uhićenja motivirana osobnom percepcijom policijskih službenika.

226.

Neprofesionalno je i ponašanje policije prema ženama u prostituciji prilikom kojeg se uočavaju slučajevi iznude usluga, lažnog predstavljanja, vrijeđanja, omalovažavanja ili onemogućavanja podnošenja prijave.

227.

Policija nerijetko krši prava na osobnu slobodu i sigurnost osoba privođenjem i zadržavanjem žena u prostituciji samo zbog toga što su uočene na sumnjivim javnim prostorima ili su policijskim službenicima otprije poznate.

228.

Sudovi i dalje pokazuju sklonost prema apsolutnom povjerenju u policijske iskaze. Nema konsenzusa oko elemenata prekršajnog djela odavanja prostituciji čime se ugrožava pravo na pošteno suđenje.

229.

Nije uočen pomak u razvoju javnih politika kojima se predviđaju mjere zaštite i poštovanja temeljnih ljudskih, socijalnih i ekonomskih prava, a koje uključuju zaštitu prava žena u prostituciji.

230.

Europski sud za ljudska prava u 2018. je osudio Hrvatsku jer u kaznenom postupku nije detaljno istražila sumnje u slučaju prisiljavanja na prostituciju. Hrvatska je osuđena zbog manjkavog zakonodavnog okvira i kaznenog postupka.

Prava djece

231.

Akcijski plan za provedbu Nacionalne strategije za prava djece za razdoblje od 2014. do 2020. nije donesen te ne postoje podaci o provedbi predviđenih mjera. Vijeće za djecu koje je zaduženo za praćenje provedbe strategije sastalo se samo jednom tijekom 2018. godine.

SUSTAV UDOMITELJSTVA I POSVOJENJA

232.

Brojni problemi su i dalje prisutni u sustavu udomiteljstva zbog čega je unutar sustava udomiteljstva i dalje je vidljiv manjak motivacije kod građana da postanu tradicionalni udomitelji. Naknade za udomitelje su donošenjem Zakona o udomiteljstvu povećane, omogućeno je bolovanje u slučaju udomljenog djeteta, kao i porodiljni i roditeljski dopusti, ali efekti zakonskih izmjena se tek trebaju vidjeti u narednom razdoblju.

233.

Krajem 2018. godine na snagu je stupio Zakon o udomiteljstvu kojim je uveden model specijaliziranog udomiteljstva. Prema navedenom modelu, udomitelji moraju biti profesionalci, odnosno posjedovati određenu stručnu spremu za rad s djecom s teškoćama u razvoju i djecom s poremećajima u ponašanju, dvjema kategorijama koje su najugroženije u kontekstu alternativne skrbi. Takve bi obitelji ujedno udomljavale jedno do dvoje djece i bile značajnije financijski potpomognute te bi im se računao staž što omogućuje odlazak u mirovinu, za razliku od tradicionalnih udomitelja.

234.

Kao ni prethodnih godina, ni u 2018. godini nisu zabilježeni pomaci u sustavu socijalne skrbi i pravosuđa u kontekstu unapređenja uvjeta za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i djecu bez roditeljske skrbi. Značajnih pomaka nije bilo niti u kontekstu transformacije odnosno deinstitucionalizacije dječjih domova niti u razvoju mreže socijalnih

usluga koja bi smanjila institucionalizaciju djece. Premda je proces započeo 2011. godine, iznimno sporo napreduje i veliki se broj djece još uvijek nalazi u institucionalnom smještaju što nije u najboljem interesu djeteta.

235.

Potpuna nedostupnost socijalnih usluga za djecu zabilježena je u Virovitičko-podravskoj, Bjelovarsko-bilogorskoj, Krapinsko-zagorskoj, Zadarskoj i Šibensko-kninskoj županiji, u kojima usluge pružaju samo centri za socijalnu skrb, čiji su kapaciteti preopterećeni. Centri za rehabilitaciju za djecu s razvojnim poteškoćama dostupni su u urbanim sredinama, čime se djeca iz manje naseljenih krajeva stavljaju u nepovoljan položaj jer su zbog boravka u centrima odvojeni od roditelja tijekom tjedna.

236.

Proces posvajanja i dalje ostaje dugotrajan, a sustav podrške posvojiteljima nije razvijen. Nerijetko se događa da zbog dugotrajnih procesa odlučivanja što je u najboljem interesu djeteta te nedovoljno educiranih sudova, djeca s neadekvatnom roditeljskom skrbi borave u sustavu više godina, a kada steknu uvjete za posvojenje prijeđu optimalnu dob za posvajanje i teže pronalaze obitelj.

237.

Aktivne mjere politike posvajanja i prava na život u obitelj još uvijek nisu pokrenute. Prijedlog Obiteljskog zakona, koji je povučen iz javne rasprave, sadržavao je kontroverznu odredbu prema kojoj izvanbračni parovi mogu posvajati djecu samo ako "postoje opravdani razlozi na strani djeteta".

238.

Uočavaju se propusti u postupanju prilikom posvojenja. Centri za socijalnu skrb imaju obvezu dostavljanja resornom ministarstvu svih podataka o aktivnostima koje su poduzeli u slučaju da djetetu nisu našli obitelj, nakon čega ministarstvo radi anonimizirane profile i objavljuje ih na zaštićenoj internetskoj stranici. Od 413 djece bez roditeljske skrbi, na zaštićenoj stranici nalazi se tek 40 profila što ukazuje na propuste MDOMSP u provedbi vlastitih protokola.

239.

Propusti su uočeni i u kontekstu postupanja po Protokolu o međudržavnom posvojenju, prema kojem je nadležno Ministarstvo dužno dostaviti dokumente ovlaštenim tijelima drugih država potpisnica Haaške konvencije s kojima je potpisalo sporazum o međudržavnoj suradnji ako u roku od 9 mjeseci nije pronađen posvojitelj.

240.

Iako potpisnica Konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem koja priznanje posvojenja između zemalja potpisnica, u Hrvatskoj se posvojenja ne priznaju automatski već u okviru sudskog postupka.

241.

Hrvatska nije razvila mehanizme kojima bi utvrdila jesu li posvojena djeca žrtava traffickinga u slučajevima kada se u Hrvatsku posvajaju djeca iz zemalja koje nisu potpisnice Haaške konvencije. Hrvatski sudovi automatski priznaju potvrde o posvojenju iz zemalja koje nisu potpisnice Konvencije bez provjere ispunjenja preduvjeta za posvojenje.

242.

Roditelji djece posvojene prema odredbama Obiteljskog zakona iz 2015. godine mogu zatražiti promjenu OIB-a djeteta, ali ta mogućnost ne postoji za djecu posvojenu prema prethodno važećem zakonu čime se djeca stavljaju u nejednak položaj i može doći do kršenja prava na privatnost djeteta.

243.

Centri za socijalnu skrb ne informiraju djecu o razlikama između posvajanja i udomiteljstva zbog čega djeca razliku ne razumiju i ne mogu ravnopravno sudjelovati u postupku niti iznositi svoja mišljenja.

244.

Obrazovni sustav nije senzibiliziran za djecu koja se nalaze u sustavu skrbi, kao ni za posvojenu djecu. Školski udžbenici stereotipno predstavljaju pojam obitelji što vodi do stigmatizacije posvojene djece i djece u sustavu skrbi.

NASILJE NAD DJECOM I NJEGOVA PREVENCIJA

245.

I u 2018. godini, problem i dalje ostaju nedovoljno razvijena svijest o nasilju nad djecom, posebice o vršnjačkom nasilju te niska razina prijavljivanja nasilja. Pretpostavlja se da je svako peto dijete seksualno zlostavljano, 30 posto ih je fizički, a do 30 posto emocionalno zlostavljano.

246.

I u 2018. godini nedostaje prikladna potpora za savjetodavne linije za djecu. Postoji samo jedna linija za djecu čije financiranje nije sustavno što otežava dostupnost ove usluge djeci, dok se razvoj drugih savjetodavnih usluga za djecu ne potiče.

247.

Iako je izdvajanje djece iz obitelji prepoznato kao krajnja mjera zaštite prava i dobrobiti djeteta u slučaju nasilja, u praksi i dalje nedostaje prevencije i pravovremene reakcije na fizičko, verbalno i seksualno nasilje ili zanemarivanje, što dovodi do zakašnjele reakcije.

248.

Djeca su izložena online nasilju od sve ranije dobi, a nije razvijen sustavni pristup prevenciji elektroničkog nasilja niti se preventivni programi u školama adekvatno financiraju i provode.

Prava osoba s invaliditetom

249.

I u 2018. godini glavna prepreka u ostvarivanju prava osoba s invaliditetom u Hrvatskoj je bila nedovoljna informiranost i preglednost zajamčenih prava uslijed velikog broja propisa koji reguliraju ovo područje ljudskih prava.

250.

Dopunama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom u 2018. godini uveden je niz odredbi kojima zakonodavac nastoji olakšati osnivanje i unapređuje rada centara za profesionalnu rehabilitaciju, ubrzati i olakšati uključivanje nezaposlenih osoba s invaliditetom u postupak profesionalne rehabilitacije, ostvarivanje prava prednosti pri zapošljavanju osoba sa invaliditetom i dr. Također, odlukom o besplatnom prijevozu u linijskom pomorskom prometu nastoji se olakšati mobilnost osobama s invaliditetom, dok je otvaranjem područnog ureda Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom u Osijeku napravljen korak prema lakšem pristup mehanizmima zaštite ljudskih prava.

251.

I dalje zabrinjava niska razina svijesti o potrebi stvaranja inkluzivnog okruženja za sve građane, neovisno o njihovim mogućnostima. Za osobe s invaliditetom se u hrvatskom medijskom prostoru i dalje uvriježeno upotrebljavaju termini poput osobe s posebnim potrebama, invalidi, hendikepirane osobe i razni drugi koji diskriminiraju i dodatno stigmatiziraju osobe s invaliditetom.

INFRASTRUKTURNE PREPREKE I PRISTUP USLUGAMA

252.

Uz neprilagođenost javnog prijevoza, jedan od najčešćih oblika diskriminacije osoba s invaliditetom u 2018. godini ostaje i pristupačnost građevina. Sustavnom nerješavanju ovog problema uvelike pridonosi manjkavost podataka o pristupačnosti građevina u Hrvatskoj jer se podaci uvelike razlikuju ovisno o načinu prikupljanja i obrade.

253.

Najveći problemi u području podrške osobama s invaliditetom su nedostatak potrebnih usluga, velike razlike u dostupnosti usluga u urbanim i ruralnim područjima, nepostojanje kvalitetne dijagnostike i nedostupnost rane intervencije po pitanju kojih već godinama nema nikakvih sustavnih rješenja niti dugoročnog poboljšanja.

254.

U odnosu na pristup zdravstvenoj skrbi, problemi s kojima se osobe s invaliditetom sustavno susreću je uskraćivanje prava na pomagala, nedostatan informiranje i nemogućnost donošenja odluka o vlastitom liječenju.

PRAVA OSOBA SA SENZORNIM OŠTEĆENJIMA

255.

Zdravstveno osoblje često ne uvažava potrebe gluhoslijepih osoba te im se uskraćuje pravo na usluge kao i na potpunu informaciju o njihovom zdravstvenom stanju ili tijeku liječenja, a liječnici i medicinsko osoblje nedovoljno su upućeni u ulogu prevoditelja za gluhoslijepo osobe.

256.

Posebno je problematično što u nekim slučajevima psihijatri odbijaju uključiti gluhoslijepo osobe u grupne ili individualne oblike savjetovanja, zbog nemogućnosti izravnog komuniciranja s pacijentom i samostalnog uvida u njihovo stanje. U tim slučajevima, ulogu institucionalne podrške često preuzimaju organizacije civilnog društva.

257.

Gluhoslijepo osobe starije životne dobi uglavnom nisu osposobljene za samostalan život te im je često jedina opcija odlazak u domove za starije i nemoćne koji nisu prilagođeni gluhoslijepim osobama, a rezultat toga je da gluhoslijepo osobe u takvoj vrsti smještaja ostaju izolirane i prepuštene osoblju koje nije upoznato sa specifičnostima gluhoslijepoće. U nedostatku rješenja te se osobe smještaju u psihijatrijske ustanove.

258.

Gluhe, nagluhe i gluhoslijepo osobe nemaju na raspolaganju dovoljan broj prevoditelja jer njihovo financiranje nije osigurano. Pružanje specifičnih i kvalitetnih usluga poput

pratitelja za slijepe i slabovidne te intervenora i prevoditelja za gluhoslijepe osobe i dalje se projektno financiraju, što je neodrživo i onemogućuje kontinuitet pružanja usluga.

259.

Iako se primjećuje povećanje svijesti o gluhoslijepeći i sve se više obrazovnih ustanova obraća organizacijama civilnog društva radi edukacije djece ili zaposlenika u sustavu obrazovanja i dalje su prisutni problemi prevođenja. Pitanje osiguravanja prevoditelja gluhoslijepim osobama u obrazovnim ustanovama nije sustavno riješeno zbog nepostojanja zakonodavstva koje bi na nacionalnoj razini uredilo pitanje statusa prevoditelja.

260.

Gluhoslijepim osobama izuzetno je otežan pristup zaposlenju te ih se uglavnom odbija zbog specifičnog načina komunikacije odnosno potrebe za prevoditeljem, što zahtjeva dodatna financijska sredstva. Takva postupanja obeshrabruju gluhoslijepe osobe i dovode ih u još nepovoljniji položaj.

261.

Također, veliki problem predstavlja i nesudjelovanje gluhoslijepih osoba u političkom i javnom životu te njihovo neuključivanje procese donošenja odluka koje ih se direktno tiču. Također, korištenje pogrešne terminologije vezane uz gluhoslijepe osobe u zakonodavstvu prenosi se i u druge propise i pravilnike te unatoč konstantnom ukazivanju na greške, još uvijek nije došlo do potrebnih izmjena.

PRAVA OSOBA S AUTIZMOM

262.

U Hrvatskoj nedostaje adekvatni zakonodavni okvir kojim bi se regulirale minimalne usluge za ostvarivanje jednakih mogućnosti svih osoba s autizmom, odnosno propisao minimalni standard i referentni opseg potrebnih usluga.

263.

Problematično je nepostojanje jedinstvenog međuresornog tijela za vještačenje koje bi omogućilo osobama s autizmom ulaz u sustav zdravstva i socijalne skrbi. Kvaliteta međusektorske suradnje na implementaciji Nacionalne strategije za osobe s invaliditetom nije na zadovoljavajućoj razini.

264.

Značajni problemi u području podrške osobama s autizmom su nedostatak potrebnih usluga, velike razlike u dostupnosti usluga u urbanim i ruralnim područjima, nepostojanje kvalitetne dijagnostike i nedostupnost rane intervencije.

265.

Osobama s autizmom otežan je pristup pojedinim osnovnim zdravstvenim uslugama zbog neprilagođenost sustava zdravstvene zaštite, poput nužnosti prisutnosti anesteziologa kod stomatologa. Mnoge zdravstvene usluge se naplaćuju što financijski dodatno opterećuje obitelji te mnogim osobama onemogućuje pristup pravu na optimalno liječenje.

266.

Osobe s autizmom suočavaju se s nedostatkom sustavne i institucionalne podrške koja je tijekom života samo djelomično dostupna tijekom faze obrazovanja i to putem asistencijata u nastavi. Sveobuhvatna i održiva podrška osobama s autizmom izostaje tijekom razdoblja rane intervencije te nakon završetka obrazovanja, odnosno nakon 21 godine starosti kada gotovo u potpunosti ovisi o roditeljskoj skrbi. Na održivost sustava podrške osoba s autizmom negativno utječu nedovoljna financijska izdvajanja.

267.

Obrazovne institucije razlikuju se u stupnju otvorenosti i prilagodbe za integraciju osobama s autizmom koja uvelike ovisi o individualnom angažmanu ravnatelja i djelatnika škole. To rezultira vidljivim razlikama u broju učenika s autizmom od škole do škole te reflektira nedostatak standardiziranog i ujednačenog sustava.

PRAVA OSOBA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

268.

Glavni problemi u području prava osoba s intelektualnim teškoćama su i dalje povezani sa sustavom lišavanja poslovne sposobnosti iz kojeg izravno proizlazi nemogućnost ostvarivanja građanskih i političkih prava, netransparentno upravljanje njihovom imovinom, neprilagođenost javnog prijevoza, nemogućnost izbora pružatelja socijalnih usluga i trajno udomljavanje odraslih osoba.

269.

Sustav glasanja još uvijek nije prilagođen osobama s intelektualnim teškoćama, iako osobe s intelektualnim teškoćama lišene poslovne sposobnosti imaju pravo glasa od 2012. godine. Neprilagođenost sustava glasanja u velikoj mjeri onemogućuje njihovo ostvarivanje građanskih i političkih prava.

270.

Problematično je i netransparentno upravljanje imovinom osoba lišenih poslovne sposobnosti, posebice kada se radi o imovini veće vrijednosti. Imovinom upravljajući skrbnici osoba s intelektualnim teškoćama koje često nisu svjesne postojanja imovine i unatoč posjedovanju imovine žive na socijalnom rubu.

271.

Osobe s intelektualnim teškoćama nemaju mogućnost izabrati pružatelja socijalnih usluga niti centar za socijalnu skrb uvažava njihovu volju ili slobodu izbora. Takvom praksom se iz dogovora isključuju sami korisnici i uspostavlja odnos njihove ovisnosti o tim institucijama.

272.

Prijevozna sredstva javnog prijevoza često nemaju zvučna upozorenja i informacije o ruti i voznom redu što osobama s intelektualnim teškoćama predstavlja prepreku u samostalnom korištenju javnog prijevoza.

273.

Zabrinjava što se usvajanjem novog Zakona o udomiteljstvu krajem 2018. godine proces deinstitutionalizacije provodi jačanjem udomiteljstva umjesto poticanjem samostalnog života u zajednici uz odgovarajuću podršku. Suprotno UN-ovoj Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom, u Hrvatskoj se sustav udomiteljstva osim na djecu primjenjuje i na odrasle osobe. Udomiteljstvo odraslih osoba s intelektualnim teškoćama trebalo bi se koristiti kao privremeno rješenje, no u hrvatskom je sustavu ono trajno te predstavlja najjeftiniji oblik smještaja koji se nerijetko provodi u lošim i neadekvatnim uvjetima.

Prava LGBTIQ+ osoba

274.

Godinu 2018. obilježila je kampanja usmjerena protiv ratifikacije Istanbulske konvencije, i to širenjem dezinformacija o transrodnim osobama i njihovim demoniziranjem i diskriminiranjem u javnosti. Ultrakonzervativne organizacije civilnog društva i pojedini politički akteri nastojali su zastrašiti javnost i kampanjom o štetnosti Istanbulske konvencije po tradicionalne hrvatske vrijednosti te su u svrhu "deratifikacije" pokrenuli i građansku inicijativu za raspisivanje referenduma.

275.

Unatoč postojanju relativno zadovoljavajućeg antidiskriminacijskog pravnog okvira, i dalje su široko rasprostranjene predrasude protiv LGBTIQ+ osoba i one su izložene različitim oblicima diskriminacije u svakodnevnom životu.

276.

I u 2018. godini efikasnost suzbijanja zločina iz mržnje prema LGBTIQ+ osobama negativno se odražavaju propusti u policijskom postupanju, odnosno neprepoznavanje motiva mržnje kao i nepostojanje jasnih kriterija za ispitivanje postojanja homofobnih/transfobnih motiva prilikom odlučivanja o načinu procesuiranja fizičkog napada. Također, važno istaknuti kako spolne karakteristike nisu prepoznate i uključene u zakonsku definiciju zločina iz mržnje.

277.

Jedna od najvećih prepreka za suzbijanje zločina iz mržnje jest također i mali broj prijava. Velik broj slučajeva nasilja protiv LGBTIQ+ osoba, vjerojatnih slučajeva zločina iz mržnje, ostaje neprijavljen policiji, državnom odvjetništvu te LGBTIQ+ organizacijama. Kao čest razlog neprijavljanja nasilja ističe se nepovjerenje žrtve u postupanje i rad policije, odnosno u razinu educiranosti i senzibiliziranosti pojedinih policijskih službenika ili službenica, kao i strah od razotkrivanja spolne orijentacije žrtve ili rodnog identiteta.

278.

Problem uznemiravanja i vršnjačkog nasilja u školama nad LGBTIQ+ učenicima zbog njihove seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta i dalje predstavlja značajan problem. U školama uglavnom ne postoji adekvatan sustav

psihosocijalne podrške koji bi ohrabrio učenike izložene uznemiravanju da isto i prijave. Nasilje ostaje neprijavljeno i zbog straha učenika od homofobne reakcije osobe kojoj bi nasilje prijavili, ali i mogućnosti da bi nastavnici o tome informirali njihove roditelje i druge osobe te bi ih time zapravo prisilno outali.

279.

Pristup zdravstvenim uslugama transrodnim osobama nije poboljšan ni u 2018. godini. Jedan od značajnijih problema je mogućnost obavljanja mastektomije samo u KBC Dubrava u Zagrebu. Taj je zahvat to 2017. godine subvencionirao HZZO, što je potom ukinuto bez obrazloženja ili promjene u zakonodavstvu.

280.

Ni u 2018. godini nije došlo do promjene u regulaciji procedura za promjenu oznake spola u dokumentima. U kontekstu promjene oznake spola problem predstavlja i neažurno mijenjanje oznake spola u maticama rođenih. Naime, NZV izdaje konačno mišljenje o „promjeni spola“ ili „životu u drugom rodnom identitetu“ na osnovu kojeg se mijenja oznaka spola u maticama rođenih, a brojni su slučajevi u kojima osobe pošalju zahtjev Nacionalnom zdravstvenom vijeću i čekaju dulje od 6 mjeseci kako bi im se izdalo potrebno mišljenje čime se otežava ostvarivanje statusnih i drugih prava. Navedena procedura krši tjelesnu autonomiju i ljudsko dostojanstvo te je dugotrajna, često nejasna i ne postoji mogućnost žalbe na odluku Nacionalnog zdravstvenog vijeća. Također, medicinski aspekt prilagodbe spola i dalje se smatra zahvatima estetske prirode te troškovi nisu pokriveni zdravstvenim osiguranjem pa zahvati vezani uz prilagodbu spola moraju biti pokriveni o vlastitom trošku.

281.

U kontekstu promjene spola problem predstavlja i neažurno mijenjanje oznake spola u maticama rođenih. Naime, Nacionalno zdravstveno vijeće izdaje konačno mišljenje o „promjeni spola“ ili „životu u drugom rodnom identitetu“ na osnovu kojeg se mijenja oznaka spola u maticama rođenih, a brojni su slučajevi u kojima osobe pošalju zahtjev NZV-u i čekaju dulje od 6 mjeseci kako bi im se izdalo potrebno mišljenje čime se otežava ostvarivanje statusnih i drugih prava.

282.

Zahvat prilagodbe spola i dalje se smatra estetskim zahvatom te troškovi takvog medicinskog zahvata nisu pokriveni zdravstvenim osiguranjem pa medicinski aspekti tranzicije moraju biti pokriveni o vlastitom trošku. Kako bi osoba ostvarila pravo na zahvat prilagodbe spola, mora ishoditi dijagnozu poremećaja rodnog identiteta što je protivno pravu na samoodređenje osobe.

283.

I u 2018. godini pitanje posvajanje djece za životne partnere ostaje zakonski neregulirano, zbog čega de facto istospolni parovi još uvijek ne mogu posvajati djecu, što je protivno i praksi ESLJP-a. U tijeku su sudski postupci vezani uz ostvarivanje pristupa udomljavanju za istospolne parove koje CZSS ne prepoznaju kao zajednice obiteljskog života sukladno Zakonu o životnom partnerstvu.

284.

Krajem 2018. godine izglasan je novi Zakon o udomiteljstvu kojim životni partneri nisu prepoznati kao skupina koja ima pravo udomljavati djecu. Navedeno još jednom pokazuje da životni partneri nisu prepoznati kao jednakopravna obiteljska zajednica te ih takav zakon direktno diskriminira.

285.

Životni partneri, kao zajednica koja bi trebala biti izjednačena s onom bračnom, isključeni su iz tekstova brojnih drugih zakona u onim odredbama koje se odnose na bračne i izvanbračne partnere. Iako je Zakon o životnom partnerstvu organski zakon čije se odredbe trebaju primjenjivati u svojim odredbama u kojima se spominju bračni ili izvanbračni partneri, praksa pokazuje da to nije tako. Brojni javni službenici često nisu upućeni s pravima životnih partnera te ih oni zbog toga u pojedinim institucijama niti ne uspijevaju ostvariti. U tom je kontekstu problematično nepostojanje stručnih edukacija i usavršavanja za državne službenike.

286.

Ni u 2018. godini nisu promijenjene odredbe Zakona o medicinski potpomognutoj oplodnji prema kojem pravo na taj postupak imaju samo parovi kojima je dijagnosticirana neplodnost. Takve odredbe izravno diskriminiraju lezbijske parove koji se zbog toga odlučuju na inseminaciju u vlastitom aranžmanu ili inozemstvu.

Prava beskućnika

287.

Napredak u ostvarivanju prava beskućnika je zabilježen donošenjem novog zakonskog okvira i promjenama u sustavu te osiguravanjem dodatnih financijskih sredstava organizacijama civilnog društva koje se bave pravima beskućnika i pružanjem socijalnih usluga. Međutim, ni 2018. godine nije donesen Akcijski plan kojim bi se konkretizirale mjere socijalne skrbi o beskućnicima kao posebno ranjive društvene skupine kako ih definira Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Hrvatskoj.

288.

Nepostojanje jedinstvenog protokola o postupanju s beskućnicima za centre za socijalnu skrb i preostale aktere uključene u rad s tom ranjivom skupinom uvelike otežava njihovo djelovanje jer nisu ustanovljeni standardi kojima bi se podigla dostupnost i kvaliteta usluga njihovih korisnicima.

289.

Definicija beskućništva kako je donosi Zakon o socijalnoj skrbi čije su posljednje izmjene stupile na snagu 2018. godine nije usklađena s europskom ETHOS tipologijom koja u obzir uzima i skupine građana koji su u riziku od beskućništva.

290.

I u 2018. godini najveći problem predstavlja ostvarivanje prava beskućnika na prebivalište. Naime, zakonski sve osobe smještene u prenoćištima i prihvatilištima imaju pravo na prijavu adrese na kojoj su smješteni, dok oni kojima je taj status također definiran, a nisu smješteni u prenoćištima i prihvatilištima, pravo na prebivalište ostvaruju temeljem centara za socijalnu skrb. Međutim, u praksi to pravo se zapravo ne ostvaruje ili se ostvaruje vrlo teško i sporo zbog neresponzivnosti centara za socijalnu skrb.

291.

Obzirom na navedeni problem s ostvarivanjem prava na prebivalište, i dalje se velikom broju beskućnika onemogućuje posjedovanje osobne iskaznice čime ih se izravno uskraćuje za ostvarivanje dijela građanskih i političkih, kao i ekonomskih i socijalnih prava. Posebno je problematično osiguravanje pristupa zdravstvenoj zaštiti čime se izravno krši pravo na zdravlje.

292.

Iako je Zakonom o socijalnoj skrbi određeno osiguravanje nekog oblika smještaja u prihvatilišta ili prenočišta za beskućnike u svim županijskim središtima, ova zakonska obveza i dalje nije ispunjena u većini županija. Također, još uvijek ne postoji jedinstveni registar beskućnika pa se i dalje ne zna točan broj osoba koje su bez ikakva smještaja, što dodatno pridonosi trenutnom stanju njihove nevidljivosti u sustavu, ali i društvu.

293.

U Hrvatskoj i dalje nedostaje prihvatilišta, kao i smještajnih kapaciteta unutar onih postojećih. Osim smještajnih kapaciteta, nedostatan je i pristup različitim uslugama poput pučke kuhinje i socijalnih samoposluga koje često funkcioniraju zbog građanske solidarnosti, a ne zbog intervencije sustava socijalne skrbi.

294.

Bekućnici koji imaju više od 65 godina imaju pravo na skrb i smještaj u domovima za umirovljenike, ali to pravo vrlo često ne ostvaruju zbog nedostatnih slobodnih smještajnih kapaciteta i porasta novčanih naknada za domove u kojima bi država trebala participirati.

295.

Beskućnici s problemima mentalnog zdravlja ne dobivaju adekvatnu skrb i liječenje, budući da u prihvatilištima i prenočištima nedostaje stručnog i medicinskog osoblja.

296.

Posebno ranjivu skupinu predstavljaju i mladi koji izlaze iz alternativne skrbi koji se suočavaju s problemima dugotrajne nezaposlenosti, pogotovo ako ne posjeduju znanja i vještine koja ih mogu približiti tržištu rada. U tom kontekstu zabrinjava nedovoljan broj stambenih zajednica za mlade. Osim stambene zajednice za mlade u Zagrebu, ne postoji ni jedna takva zajednica u ostatku Hrvatske.

297.

Osobe u statusu beskućnika koje ostvare radni odnos na određeno vrijeme ili putem javnih radova koji traju 6 mjeseci, često gube pravo na zajamčenu minimalnu naknadu, a nakon isteka ugovora, više mjeseci čekaju na ponovnu aktivaciju zajamčene minimalne naknade, što otežava održivu socijalnu integraciju.

Prava izbjeglica

298.

Ni u 2018. godini Hrvatska nije donijela migracijsku politiku nakon što je prethodna prestala vrijediti krajem 2015. godine. Akcijski plan za integraciju koji je donesen 2017. godine i dalje ne prepoznaje tražitelje međunarodne zaštite kao posebnu ranjivu skupinu.

PRISTUP PRAVU NA MEĐUNARODNU ZAŠTITU

299.

Politika odobravanja azila u Hrvatskoj i dalje je restriktivna. U Hrvatskoj je u 2018. godini odobreno 333 zahtjeva za međunarodnom zaštitom, od čega 163 azila i 10 supsidijarnih zaštita. U istom je razdoblju evidentirano 1.068 tražitelja azila, čiji zahtjevi još nisu riješeni¹⁶.

300.

U postupku odobravanja azila i dalje se koriste površne i selektivne metode provjere pouzdanosti podataka i iskaza osobe koja je podnijela zahtjev za međunarodnom zaštitom. Takvo postupanje može imati značajan utjecaj na ishod podnesenog zahtjeva te je nužno adresirati neregularnosti koje postoje u postupku odobravanja azila. MUP nije ažuran u slanju obavijesti o tijeku postupka odobravanja azila. Obavijesti o produljenju rokova za odobravanje azila dostavljaju se isključivo na hrvatskom jeziku bez prijevoda ili prisustva prevoditelja.

301.

Problemi s postupanjima Sigurnosne obavještajne agencije (SOA) u sigurnosnoj procjeni osoba koje su zatražile azil nastavljaju se i u 2018. godini. SOA veliki broj slučajeva označava kao sigurnosne prijetnje o čijim razlozima ne

16 Ministarstvo unutarnjih poslova, Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultati rada u 2018. Godini. Dostupno na: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Statisticki%20pregled%20temeljnih%20sigurnosnih%20pokazatelja%20i%20rezultata%20rada%20u%202018.%20godini.pdf>

obaviještava ni MUP, ali ni stranke i njihove odvjetnike, koji ne mogu osporiti takve zaključke u prvostupanjskom upravnom sporu te žalbenom sudskom postupku, čime se ugrožava pravo na pravično suđenje.

302.

Neadekvatni prijevodi i dalje su značajan problem u postupku odobravanja međunarodne zaštite. Osim što za neke jezike i dijalekte ne postoje prevoditelji, nedovoljna senzibiliziranost prevoditelja za političke, kulturološke i druge specifičnosti pojedinih slučajeva može imati izravne negativne posljedice na ishod podnesenog zahtjeva.

PRISTUP TERITORIJU HRVATSKE I ILEGALNA PROTJERIVANJA

303.

U 2018. godini zabilježeno je pogoršanje policijskog postupanja prema izbjeglicama na granicama. Sve učestalije slučajeve fizičkog i verbalnog nasilja i protjerivanja s teritorija. Takvi slučajevi dovode u pitanje legitimitet postupanja policije te predstavljaju opstrukciju Zakona o međunarodnoj zaštiti po kojem osoba ima pravo izraziti namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu kada se nalazi na teritoriju Hrvatske.

304.

Izbjeglice i dalje nastavljaju prelaziti teritorij Hrvatske i susjednih zemalja koristeći sve nesigurnije puteve, što nerijetko ima tragične ishode. Tijekom godine, a posebice u hladnijim mjesecima, nerijetka su smrtna stradanja izbjeglica na vrlo nepristupačnim mjestima kao što su planinski predjeli, kamenolomi, obronci rijeka i slično.

PROCES I ASPEKTI INTEGRACIJE U DRUŠTVO

305.

Razdoblje rješavanja zahtjeva za međunarodnom zaštitom i dalje je dugotrajno, čime se ugrožavaju šanse podnositelja zahtjeva za uspješnu integraciju u društvo. Podnositelji zahtjeva uglavnom su smješteni u prihvatilišta za izbjeglice u Zagrebu ili Kutini te primaju novčanu naknadu od svega 100 kuna mjesečno, što nije ni približno dostatno za pokrivanje osnovnih životnih troškova.

306.

Osobe pod međunarodnom zaštitom u Hrvatskoj imaju pokriveno troškove stanovanja iz državnog proračuna te imaju pravo na socijalnu naknadu koja za samce iznosi minimalnih 800,00 kuna mjesečno, što također nije dovoljno za pokrivanje osnovnih životnih troškova.

307.

Tražitelji međunarodne zaštite koji su smješteni u hotelu Porin u Zagrebu žive u uvjetima koji nisu adekvatni za život: česti su nestanci struje, vode i grijanja, a pristup higijenskim i sanitarnim potrepštinama je ograničen. Programom preseljenja određen broj izbjeglica smješten je u Zadar, gdje im javne institucije i lokalna zajednica ne pružaju odgovarajuću podršku u integraciji. Obitelji nisu dobile adekvatan smještaj zbog čega je od sedam preseljenih obitelji, njih tri Zadar napustilo.

308.

Sustav zaštite maloljetnika bez pratnje je neadekvatan, pokazuje ozbiljne propuste, ne vodi se načelom najboljeg interesa djeteta i ne omogućuje društvenu integraciju. Maloljetnici su smješteni u neadekvatne institucije poput domova za nezbrinutu djecu ili domove za djecu s problemima u ponašanju. Nedostaje stručnog kadra osposobljenog za rad s maloljetnicima bez pratnje. Maloljetnici nisu uključeni u obrazovanje, vrijeme provode bez prevoditelja i adekvatne skrbi te često samostalno napuštaju domove.

309.

Osobe koje su u Hrvatskoj ostvarile međunarodnu zaštitu imaju pravo na zdravstvenu skrb u jednakom opsegu kao i građani RH, što u praksi nije slučaj. Pravo na ostvarivanje

zdravstvene skrbi onemogućeno je zbog nepoznavanja specifičnih propisa koji uređuju zdravstvenu skrb, diskriminatorskih stavova prema strancima i birokratskih prepreka.

310.

Tražitelji azila ostvaruju pravo samo na hitnu medicinsku zaštitu, umjesto na cjelovitu zdravstvenu skrb. Za sve zdravstvene probleme koji ne spadaju u kategoriju hitnih slučajeva, tražitelji azila se obraćaju neprofitnoj organizaciji Médecins du Monde, što nije održivo zbog njihova projektnog financiranja, ograničenog dnevnog vremena u kojem djeluju u prihvatilištu, kao i zbog nemogućnosti izdavanja uputnice za preglede i lijekove. Hitna zdravstvena zaštita ne podrazumijeva prednatalnu i postnatalnu zaštitu, kao ni zaštitu predškolske i školske djece.

311.

Sustav zaštite mentalnog zdravlja tražitelja azila i osoba pod međunarodnom zaštitom je neadekvatan. Nedostaje psihološka skrb i terapija za osobe traumatizirane iskustvom rata, ratnih zločina i ostalih nečovječnih postupanja, čime se ograničavaju mogućnosti pojedinca za društvenom integracijom.

312.

Izvođenje nastave hrvatskog jezika za osobe pod međunarodnom zaštitom u 2018. godini je planirano u 12 gradova. U nekim je gradovima natječaj za dodjelu financijskih sredstava za izvođenje nastave poništen, a organizacije civilnog društva upozoravaju da su kriteriji odabira izvođača nastave nejasni te da ne uvjetuju iskustvo u izvedbi nastave hrvatskog kao stranog jezika, već odabiru najjeftinijeg ponuđača čime se u pitanje dovodi kvaliteta provođenja nastave za društvenu integraciju osoba pod međunarodnom zaštitom.

313.

Djeca tražitelja azila nemaju pravo na pohađanje vrtića, već samo na jednu godinu predškolskog odgoja, čime se ograničava njihovo brže učenje jezika kroz interakciju s vršnjacima. Procjena znanja i kompetencija za upisu u školu djece tražitelja azila i azilanata nije regulirana. Djeca se često automatizmom smještaju u osnovne škole, neovisno o dobi i kompetencijama, sa zakašnjenjem se upisuju, a nerijetko se zbog administrativnih procedura poput izda-

vanja OIB-a upis u škole odgađa čime se ugrožava pravo djeteta na obrazovanje. Pripremna nastava za uključivanje djece u škole je neadekvatna: ne postoje specijalizirani nastavni materijali, nastavnici nisu dodatno osposobljeni za rad s inojezičnim učenicima, nema strategije učenja ili metoda rada, a kvaliteta pripreme nastave ovisi o resursima i motivaciji pojedine škole i nastavnika.

314.

Osobe s međunarodnom zaštitom imaju pravo na visoko obrazovanje pod uvjetima koje vrijede ili za strance ili za hrvatske državljane. Pod uvjetima koji vrijede za strance, osobe moraju plaćati visoke školarine što najčešće nisu u prilici. Ako studij upisuju kao hrvatski državljani, dužni su ispuniti određene kriterije poput polaganja državne mature na hrvatskom jeziku. Navedene birokratske prepreke nisu uklonjene ni u 2018. godini čime se osobama s međunarodnom zaštitom ograničava pristup visokom obrazovanju. Obrazovne kvalifikacije osoba s međunarodnom zaštitom se često ne priznaju, a visoke cijene nostrifikacije diploma predstavljaju dodatne prepreke obrazovanju i radu osoba s međunarodnom zaštitom.

315.

Neovisno o njihovim kvalifikacijama, tražitelji azila i azilanti i dalje imaju otežan ulaz na tržište rada o čemu govori i podatak da je samo 19 azilanata zaposleno uz pomoć aktivnih mjera za zapošljavanje u razdoblju od od 2012. do rujna 2018. Važan uvjet za ulazak na tržište rada je osnovno poznavanje hrvatskog jezika. Poslodavci i azilanti nisu dovoljno informirani o postojećim mjerama, a javna sredstva nisu dostatna za uključivanje većeg broja azilanata na tržište rada.

Prava nacionalnih manjina

316.

U 2018. godini nije zabilježen značajan napredak u provedbi UZOPNM-a, posebno u dijelu prava na prednost u zapošljavanju pod jednakim uvjetima pripadnika nacionalnih manjina i uporabu jezika i pisma nacionalnih manjina. Također nije bilo značajnog napretka u ostvarivanju prava pripadnika nacionalnih manjina na prednost pri zapošljavanju u tijelima državne uprave, pravosudnim tijelima i upravnim tijelima jedinica samouprave te ne postoji adekvatan mehanizam praćenja ostvarivanja ovog prava. Na izostanak kvalitetne implementacije Zakona utječe nepostojanje prekršajnih odredbi i sankcija za njegovo neprovođenje. Također, ne postoje podaci ni službena izvješća o provedbi Operativnih programa za nacionalne manjine koji su usvojeni 2017. godine.

317.

Ni u 2018. godini Vlada nije izradila i poslala u saborsku proceduru izmijenjeni Zakon o službenoj uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina, čime se izravno krši odluka Ustavnog suda i onemogućuje ostvarivanje prava nacionalnih manjina na službenu i ravnopravnu uporabu njihova jezika i pisma na području Vukovara.

318.

Godinu 2018. obilježila je građanska inicijativa koja je referendumom tražila smanjivanje broja saborskih zastupnika nacionalnih manjina i njihovo izuzimanje od glasovanja o povjerenju Vladi i državnom proračunu. Unatoč neuspjehu inicijative, zabrinjava činjenica da bi se oduzimanjem prava odlučivanja zastupnicima nacionalnih manjina o nekim od pitanja iz nadležnosti Hrvatskog sabora oduzelo i pravo jednoj skupini građana Hrvatske na ravnopravnu participaciju u predstavničkom i zakonodavnom tijelu. Time bi se derogirala stečena prava predstavnika nacionalnih manjina te bi ih se odvojilo u zasebnu skupinu u različitoj i nepovoljnoj poziciji u odnosu na preostale parlamentarne zastupnike.

ROMSKA NACIONALNA MANJINA

319.

Iako se Operativnim programom za romsku nacionalnu manjinu predviđa revizija Nacionalne strategije za uključivanje Roma i donošenje novog Akcijskog plana za njezinu provedbu, i tri godine nakon isteka Akcijskog plana još uvijek nije donesen novi niti je Nacionalna strategija revidirana.

320.

Nacionalna strategija za uključivanje Roma se od 2016. godine ne provodi na sustavan način i došlo je do zastoja u većini područja. Većina jedinica lokalne odnosno područne samouprave u kojima Romi žive u značajnom broju nije donijela lokalne akcijske planove za provođenje Nacionalne strategije na svom području ili ih ne provodi.

321.

I u 2018. godini pripadnici romske nacionalne manjine se suočavaju s mnogim problemima u ostvarivanju ljudskih prava koji su posljedica povijesno utemeljene diskriminacije, što je posebice izraženo prilikom zapošljavanja i pristupa uslugama. Na nepovoljne ekonomske uvjete i nizak životni standard ukazuju i nalazi istraživanja o uključivanju Roma u hrvatsko društvo, čiju je izradu naručio Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina¹⁷. Prema tom istraživanju izuzetno mali postotak od 7 posto pripadnika romske populacije ima plaćeni posao na puno radno vrijeme, a 54 posto kućanstava koristi minimalnu zajamčenu naknadu.

322.

Također, zabrinjavajući su podaci o neadekvatnim životnim uvjetima u kojima žive pripadnici romske nacionalne manjine. Prema nalazima istog istraživanja, od 1500 analiziranih romskih kućanstava, otprilike jedna trećina živi u stambenim objektima koji su u vrlo lošem ili ruševnom stanju te često nemaju zadovoljene minimalne sanitarne uvjete¹⁸.

17 Centar za mirovne studije, Uključivanje Roma u hrvatsko društvo: istraživanje baznih podataka (2018.), dostupno na: https://www.cms.hr/system/publication/pdf/108/Uklju_ivanje_Roma_u_hrvatsko_dru_tvo_istra_ivanje_baznih_podataka.pdf

18 Ibid.

323.

Segregacija Roma u obrazovnom sustavu još uvijek je prisutna i predstavlja ozbiljan problem u mnogim dijelovima Hrvatske u kojima Romi žive u značajnom broju. Broj romske djece koji napušta odnosno ne završava s uspjehom obrazovanje je višestruko veći od prosjeka. Prema istraživanju, 20 posto romske djece pohađa razrede koji čine samo romski učenici, što u potpunosti onemogućava i najmanju razinu integracije. Podaci prikupljeni istraživanjem za 463 djece u dobi od 3 do 6 godina pokazuju da njih 68,9 posto nije obuhvaćeno predškolom, vrtićem i/ili osnovnom školom. U dobi od 7 do 14 godina 95,2 posto djece obuhvaćeno je osnovnoškolskim obrazovanjem, dok je za dob od 6 do 15 godina obuhvat 80 posto. Obuhvat srednjoškolskog obrazovanja za romske učenike u dobi od 15 do 18 godina iznosi 31 posto. Kao razlozi za odustajanje od školovanja navode se rano roditeljstvo, loši prethodni školski rezultati i ekonomski razlozi¹⁹.

324.

Sukob pripadnika romske manjine ispred osnovne škole u zagrebačkom naselju Vukomerec prouzročio je okupljanja građana koji su tražili iseljavanje romskih obitelji u tom području. Mediji su navedene događaje prenosili naglašavajući činjenicu da su u incident bile uključene osobe romske nacionalnosti što je rezultiralo negativnim portretiranjem čitave romske zajednice u Zagrebu, širenjem govora mržnje na medijskim portalima te stvaranjem neprijateljskog okruženja za život i integraciju pripadnika romske zajednice u cjelini.

19 Ibid.

SRPSKA NACIONALNA MANJINA

325.

U 2018. godini ni jedno od manjinskih pitanja koje se odnosi na srpsku nacionalnu manjinu nije riješeno niti se uočava pomak, uključujući registraciju manjinskih škola, olakšanje povratka izbjeglica, povratak imovine, procesuiranje ratnih zločina nad srpskim civilima i dr.

326.

Govor mržnje, diskriminatorni govor i historijski revizionizam i u 2018. godini su bili snažno prisutni u medijima, na društvenim mrežama te u javnom prostoru i javnim nastupima. Zabilježen je napad na saborske zastupnike srpske nacionalne manjine, Milorada Pupovca i Borisa Miloševića u centru Zagreba. Također, osobito zabrinjavaju izjave i postupci koji imaju obilježja etničke netrpeljivosti od strane javnih osoba te izostanak javne osude i i sankcija takvog postupanja.

327.

I dalje je prisutan problem neregistracije srpskih manjinskih škola koje provode obrazovni program po modelu A, odnosno u potpunosti na manjinskom jeziku zajednice. Registracija i odobrenja za rad takvih škola nailazi stalno na nova odlaganja, a MZO je nekativno po tom pitanju. Za model C nema dovoljno sredstava ni voditelja nastave, savjetnika i udžbenika, što rezultira time da je sve manje djece uključeno u taj tip obrazovanja, s obzirom na to da postojeće mjere otežavaju odnosno ne omogućuju participaciju.

328.

Iako 21 općina i grad u Hrvatskoj imaju obvezu službene uporabe jezika i pisma srpske nacionalne manjine, to se gotovo uopće ne poštuje. U većini slučajeva izostaju natpisi na srpskom jeziku i ćirilicnom pismu na institucijama i ulazima u naselja, kao i obrasci i materijali javnih uprava na manjinskom jeziku.

10
**DESET
GOĐINA
KUĆE
LJUDSKIH
PRAVA**

